سووتانی بەفر و سووتانی شیعر!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

بە درێژایی قۆناغەکانی شیعری کوردی، تا ڕادەیەك ناسینەوەی نەوە و قۆناغە شیعرییەکان، لە پەراوێزی ھەبوونی ھەندێك خاسیەتی ئەدەبی و ھونەری و زمان و ناو□□ک□وە، ئاسانە. بەڵام کات□ د□بینە سەر شیعری نەوەی نوێی دوای ڕاپەڕین، ئەوا ئێمە لە بەردەم لێڵییەکی گەورە داین، کە ناتوانیین خاسیەتە شیعرییەکانی ئەو نەوەیە، دیاری بکەین و بناسینەوە. ئەوەش لەبەر یەك ھۆکاری سادە ئەویش ئەوەیە، کە لە بنەڕەتەوە ئەو نەوەیە، شوناسێکی شیعری دیار و بەرجەستە و سەربەخۆی تا ئێستا نییە، کە پێی بناسرێتەوە. ئەمە لە ئاستی زمانی شیعریی بێت، یاخود دنیابینی شیعرییەوە. بۆیە زۆرجار کە دەقێکی شیعری ئەو نەوەیە دەبینین، وا دەزانینن قسە کردنێکی ئاسایی دەخوێنینەوە. بەشێکی زۆری ئەو نەوەیە، شیعر لە دەربڕین و گوتندا دەبینێتەوە و بڕوای وایە، دەشێ ھەموو شتێك لە شیعردا بگوترێت، بۆیە زۆرجار دەقە شیعرییەکان بە ئاراستەیەك بێ مانا دەکەونەوە، کە لە دەرەوەی ھەموو جۆرە شوناسێکی شیعری دانە. ئەمە وێرای ھاوشێوەبوون و ھاوچوونی دنیابینی و دەقی شیعری زۆربەی ھەرە زۆری ئەو نەوەیەش. کە واتا ئەگەر نەوەیەك شوناسێکی نەبێت، دەکرێ بڵێین شاعیرێکی گەنج لە نێو ئەو شوناسە شوێنێکی ھەیە؟ (دڵشاد عەبدوڵا) لە پێشەکی کتێبی (سووتانی بەفر) دەنووس□ت:(□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□ □ □□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□ □ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□). :(خاڵی بە ھێز لە شیعرەکانی ئەم شاعیرە زمانەکەیەتی) لێرەدا، وەك خوێنەرێکی شیعر، بەراوردی ھەردوو بۆچوونەکەی دڵشاد عەبدوڵا، بە ناوەڕۆك و گوتاری ئەو شاعیرە گەنجە دەکەین و دواتریش، ڕوونی دەکەینەوە کە ئاخۆ ئەم بۆچوونە، بۆچوونێکی لۆژیکی و ئەدەبی و دەرەنجامی ھەڵسەنگاندنێکی قووڵ و وردی ئەزموونی شیعری نەوەی نوێ بە گشتی و شیعرەکانی سامان گەردیش بە تایبەتییە، یاخود تەنھا ستاییشنامەیەکە و جۆرێکە لە ڕازیکردنی شاعیر، وەك ئەوەی ئێستا لە نێوەندی ئەدەبی کوردیدا دەبینرێت؟ شیعرەکانی ئەم شاعیرە لە کوێدا، لە ڕووی زمانەوە ب□ھێز و جیان لە شیعری شاعیرانی دیکە ؟ بێگومان زمان لەو کۆمەڵە شیعرەدا، ھەمان ئەو زمانە شیعریەیە، کە نیو سەدە زیاترە لە دنیای شیعری ئێمەدا، شیعری پێ دەنووسرێت. زمانی شیعری ئەو شاعیرە

گەنجە، لە ئاستی ناوەڕۆك و چەمك و دەربڕینی شیعرییانەوە یاخود فۆڕمی شیعری، هیچ جیاوازییەكی ئەوتۆی لەگەڵ شیعری هاونەوەكانی و پێشووتریش نییە و ئەم شاعیرەش هەمان ئەو وشە و دەربڕینانە دەڵێتەوە، كە دەیان ساڵە لە شیعری كوردیدا، هەن، لەلایەكی ترەوە، جیاوازكەوتنەوە لە ڕووی ئەزموونی شیعریی و نووسینی دەقی جیاواز و تایبەت لە ڕەوتی شیعری باو، توانا و داهێنانێكی گەورەی شیعری دەوێت، ل□□ر□دا وەك خوێنەرێك نموونە لە چەند دەقە شیعرییەك دێنینەوە، تا بزانین ئەو شاعیرە خاڵی بە هێز لە شیعرەكانیدا، زمانەكەیەتی وەك ئەوەی دڵشاد عەبدوڵا دەیڵێت؟ بۆ نموونە:

خۆم بە هێڵی ئەو داپیرۆچكانە هەڵدەواسم
هێلانەیان پڕە لە گۆ (سووتانی بەفر لا 27)
ئایا جالجاڵۆكە، تەونی هەیە یان هێلانە؟ ئەگەر شاعیرێك ئەمانە لە یەكتری جیا نەكاتەوە، دەكرێ بڵێین خاڵی بەهێز لە شیعرەكانی زمانەكەیەتی؟
تا مەكتەب جمهووری
كە بەرامبەر ئێستای نووسەرانە (سووتانی بەفرلا 29)
مەبەست قوتابخانەی (جمهورییە) كە بەرامبەر نووسەرانە لە شاری هەولێر، كەچی ئەم شاعیرە گەنجە و زمان بەهێزە (مەكتەب)ی نووسیوە كە بە مانای نووسینەگە، یان عەقارات دێت!
بووم بە بەردێك
لەگەڵ باران ناوی تۆم
بە دڵۆپێك لە سەر هەڵكەند (سووتانی بەفرلا 37)
ل□□ر□دا، مەبەست هەڵكۆڵینە، واتا، كەچی شاعیر هەڵكەندی نووسیوە، كە بە مانای لە ڕەگەوە دەرهێنان دێت!

تا دەنگ پڕكا یەك بە قوڕگم هاوار دەكەم (سووتانی بەفر لا42)

مەبەست ئەوەیە، تا دەنگ دەڕوات و هێزی گەیاندن و دووركەوتنەوەی هەیە، هاوار دەكات. بەڵام شاعیر(پڕ) ی نووسیوە لە بری (بڕ) كە بە مانای بڕین و خێرایی دێت و وا دەزانێت هەردووكیان هەمان مانایان هەیە! دەنگ بڕ دەكات، نەك پڕ دەكات.

ڕاكردنی سەر بەفر پێی دەڵێن خلیسكانە (سووتانی بەفر لا 87)

ئایا خلیسكانێ ڕاكردنە لە سەر بەفر؟ مەگەر یەكێك كە یاری سەر بەفر دەكات، خلیسكانێ دەكات یان ڕاكردن؟

لە نێو بیابانێكی بێ گیاوگوڵم (سووتانی بەفر لا108)

مەگەر هیچ بیابانێك هەیە، سەوز و پڕ لە گیاو گوڵ بێت؟
خاڵێکی دیکە هەر پەیوەست بە زمانی شیعرەکان ئەوەیە، کە بەشێك لەو شیعرانە، لە ڕووی دەربڕین و وێنەی شیعرییەوە، لە شیعری شاعیرانی تر وەرگیراون و لاساییان کراوەتەوە. یاخود هەمان دەربڕین و وێناکردن، بە جۆرێکی دیکە دەبینین. بە ڕادەیەك کە شیعرەکان پڕن لەو وشە و دەستەواژە شیعرییانەی لە شیعرەکانی شێرکۆ بێکەسدا، دەبینرێن و لە فەرهەنگی شیعرییانەی ئەودا هەن. ئیدی نازانم چۆن دڵشاد عەبدوڵا، بوێری ئەوەی کردووە بنووسێت:_(خاکی بێهێز لە شیعرەکانی ئەم شاعیرە گەنجە زمانەکەیەتی و یەکێکە لە تایبەتمەندییە سەرکەوتووەکانی) ئەگەر شاعیرێك بە هەمان زمانی شیعری شاعیرانی تر بنووسێت، دەکرێ بڵێین زمانێکی بێهێز و جیاوازی هەیە؟ لێرەدا ئاماژە بە چەند نموونەیەك دەکەین کە ئەم شاعیرە گەنجە لە شیعری شاعیرانی دیکە وەریگرتوون:

- لە 49 نووسیویەتی: (ژووانی سەبەر) ئەمە لە ناونیشانی دیوانێکی فەرید زامدار وەرگیراوە.
- لە 62 نووسیویەتی: (حەزم لە ماچە، ماچی لێوەکانت، ئارەقەی سووری بن چەناگەت) ئەمە لاسایی شیعرێکی پەشێوە کە دەڵێت (ئەی گیانی خۆم ماچت دەکەم، نەرمایی گوێ، قەرتی چەناگەت ماچ دەکەم).
- لە 64 نووسیویەتی: (ئەگەر لەناو شیعرەکانم مەمك بێنە دەرەوە، پاییز بەبەر دەبێت لە هەنار) ئەمە لاسایی شیعرێکی شێرکۆ بێکەسە کە دەڵێت (ئەگەر لە ناو شیعرەکانما گوێ دەراوەژێنە دەرەوە لە چوار وەرز وەرزێکم دەمرێت).
- لە 69 نووسیویەتی:(بوونت بەسە تا بژیم هەم) ئەمە لاساییکردنەوەی شیعرێکی سەرکەوت ڕەسولە لە کۆمەڵە شیعری پاییزە یاد کە دەڵێت (لە ژێر سەبەری یادەکت دانیشتوومە هەتا هەبیت منیش هەمە).
- لە 102 نووسیویەتی:(درێژترین دەمە…دایە) ئەمە لاساییکردنەوەی شیعرێکی فەرهاد پیرباڵە لە دیوانی ئیکسیل کە دەڵێت (درێژترین شیعر بۆ دایکم … غەریبیت دەکەم).

وەرای ئەمانەش، شیعرەکانی ئەم کۆمەڵە شیعرە، پڕن لە لاساییکردنەوە و کۆپیکردنەوەی ئەو وێنە و دەربڕینە شیعرییانەی لە شیعری شێرکۆ بێکەسدا هەن، کە خوێنەران بە دڵنیایی، دەتوانن بگەڕێنەوە سەر شیعرەکانی ئەو شاعیرە و بەراوردی یەکتریان بکەن، ئەو کات باشتر ئەو بۆچوونەی ئێمە

دەردەکەوێت.

*پەراوێز: سووتانی بەفر، کۆمەڵە شیعر، نووسینی: سامان گەردی.

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە (4135) ڕۆژی 25 /8/2024 بڵاوکراوەتەوە.

سێینەی خود "جەستە، ڕۆح، من" لە هەڵبەستی (زەنگی پەستی) گۆران دا.. نووسینی/ عەتا قەرەداخی

(زەنگی پەستی) یەکێکە لە شیعرە دیارەکانی گۆران کە لێرەدا هەوڵدەدەین لەرووی بنیادی پێکهێنەری شیعرەکەوە بیخوێنینەوەو لەدوای ئەو پرسیارە ئیبستیمیە بگەڕێین کەم ئەم دەقە هەڵیگرتووە.

دەقی شیعرەکە:

1- ئەوا دیسان لەگۆشەی نادیاری
2- دڵم، هەڵسا زڕەی زەنگی فگاری.
3- بە ئەسپایی بەبێ هێزی بە ئاستەم.
4- هەوای ڕەحم ئەخاتە سەر لەرەی خەم!
5- بە ئەسپایی، بەلەرزێکی، هەژاری
6- ئەناڵێنی لەشوێنی نادیاری..
7- زمانێك دێتەگۆ هەرچەن زڕەی دڵ
8- کە تێرنابم لەگوێگرتن بەدوو گوێ!
9- زمانێك بەستەیەك، دەنگێك، نەوایەك
10- سکاڵایەك، هەناسەو ئاخ‎و ئایەك..
11- کەتێی ناگەم، کە نازانم ئەڵێ چی
12- بەڵام خوڕخوڕ لە گەڵیا ڕەحم ئەگری
13- چییە ئەی ڕۆحی بێلێوارو بێپەی،
14- لەتۆ ناشارەزایی من هەتا کەی؟

15- چییە ئەم دەنگە؟ ئەم ئاوازە دوورە؟
16- کەپڕ هەڵهێنەری چاوی شعورە؟
17- کە دڵ پەستم کەنایە ئارەزووی دڵ
18- بەدوویا وێڵا ئەبێ! مەنزڵا بە مەنزڵا!
19- چییە ئەم زەنگە زرنگەی دڵ بەماتی
20- کە ژێر تەم کەوتووە شوێنی وڵاتی؟
1940

شیعری زەنگی پەستی هەمان شێوەی ئەزموونی شیعری گۆران زمانێکی سادە پێکهێنەری بنیادە گشتییەکەیەتی، بەڵام هەر ئەو زمانە سادەیە توانای بەرهەمهێنانی شیعریەتی هەیەو جیهانبینییەکی قوڵاو مەودا داری فرە ئاراستەو فرە مانا لە پشتییەوە راوەستاوەو دەشێ بەچەند ڕێگایەکی جیاواز ئەم شیعرە بخوێندرێتەوە. واتە زەنگی پەستی دەقێکە زیاتر لە کلیلێکی کردنەوەی هەیە. بنیادی دووانە (دیوالتی) یەکێکە لەو ڕێگایانەی کە دەتوانرێت لێیەوە هەوڵی چونە نێو دەقێو دەهالیزەکانی دەق بدرێت. بەڵام بنیادی گشتی زەنگی پەستی لەسەر پەیوەندیو بەرامبەر یەکتر وەستانی سیانەیەك پێكدێت کە هەرسێکیان پێکەوە باری ئەنتۆلۆژیانەی خود پێك دەهێنن هەر بۆیە دەشێت ئەو سیانەیە بە سیانەی خود ناو ببەین کە بریتین لە (جەستە، ڕۆح، من) یان لەشێوەیەکی تردا دڵ واتە ئارەزووی دنیایی، ڕۆح واتە دنیای پەی پێنەبراو، من واتە خودی فەرماندارو رووداو دروستکەر لە شیعرەکەدا.(ئەم بنیادە بەدوو لقە هەرەمی بەرامبەر بەیەکتر هەڵدەچنێو هەندێ کات ناتوانن پارێزگاری دوری نێوانیان بکەنێو لێکدی نزیك دەبنەوە، بەڵام هەرگیز دووری نێوان ئەو دوو هەرەمە (هەرەمی دنیای جەستەو هەرەمی دنیای ڕۆح) ناسڕێتەوە، واتە نزیك بوونەوەی هەردوو هەرەمەکەی بنیاد لەیەکتر زیاتر لەو کاتانەدا دەبێت کە جەستە واتە (دڵ) (کە ئەویش وەك گوتمان ئارەزووی دنیایی نیشان دەدات) نزیك دەبێتەوە لەوەی ناسنامەی خۆی ون بکاتێو چیتر لەدوای ئەو داواکراوانە نەڕوات کە چاوەڕوان دەکرێت، واتە جەستە لەسەر هێڵێکی داڕێژراوی شێوە بەرنامە لەو بنیادەدا ناجوڵێت، ئەوەش شکاندنی ئەو حاڵەتە مەئلوفە نیشان دەدات کە لەرابردوودا هێڵکارییەکەی کێشراوە. جەستە لەو چەند حاڵەتەدا بەرەو ئەوە دەچێت خەسڵەتەکانی خۆی ون بکاتێو نزیك ببێتەوە لەڕۆح یان بیەوێت دەمامکی کەسیەتی پەی پێنەبراوی ڕۆح لەسەر بکات، بەو هیوایەی بەنهێنیو پەنهانی بمێنێتەوە.

لقە بنیادی یەکەم لەسەر حاڵەتی ئامادەبوونی (جەستە = دڵ= ئارەزووی دنیایی) هەڵچنراوە کە ئەویش بنیادی دابڕان پێك دێنێت. دڵ پەستێو عاجزەو دەنگێو هاوارو ناڵینی بەهیچ کوێ ناگات. ئەم

بنیادی دابڕانەش لەدڵی یەکەمەوە دەست پێدەکاتو هەتا کۆتایی شیعرەکە درێژ دەبێتەوە چونکە بێزاری لەگۆشەی نادیارەوە (پاڵنەرەکانی ناوەوە) دەزرنگێتەوە هەتا ئەو کاتەی هەوای ڕۆح دەکەوێتە سەر لەرەی خەمو لەگەڵیا زەنگی دڵدا ئەمیش دەکەوێتە گریانو پرسیارکردنی (من)ی بگرێ لە دڵو نەشارەزایی سەرجەم رووی نەشارەزایی (من) ی بگرێ واتە (خودی سێیەم) لە بنیادی پێکهێنەری شیعرەکەدا نیشان دەداتو بەرجەستە دەکات. هەڵبەتە ئێستە دەگەینە ئەوەی بڵێین سەراپای بنیادی شیعرەکە لەسەر سێ تەوەرە (خود) بنیاد نراوە کە جەستەو ڕۆح وەکو دوو تەوەری سەرەکی بنیادەکە هەردووکیان بەشێکن لە (من)و دیسان (من) خۆیشی وەکو خودێکی سەربەخۆ لە پانتایی زمانی شیعرەکەدا ئامادەبوونی هەیەو زۆربەی جوڵەو پراکتیکی نێو دەقەکە پەیوەندییان بەوەوە هەیە، سەرباری دەرکەوتنی ڕۆحو جەستە وەکو دوو بنیادی ئامادەو سەربەخۆ دەردەکەوێت کە (من) لەبارێکی ئامادەبوونی ئەوتۆدایە کە لەپرۆسەی جوڵاندنو خۆنواندنیدا وەکو ئامادەبوونێکی ئەنتێلێژیانە ڕۆحو جەستە پابەندی ئەونو لەدەرەوەی کۆنترۆڵکردنی جوڵەی دەقەکە لەلایەن (من) ەوە هیچ ماناو دەلالەتێکی ئەوتۆیان نابێت لەو روانگەیەوە کە تا ئێستا بوونەتە بەشێك لە پێکهێنەری دەقە شیعرییەکە.
لقە بنیادی (دڵ = جەستە) دوور لە ویستو داواکاری (من) و بێئەوەی (من) ئاگاداری سەرچاوەی ئەوهێزو پاڵنەرە بێت کە دەیوروژێنێو دەیخاتە جوڵەو ئاراستەی دەکات، ئەو واتە (دڵ) دەنگی خۆی ئاشکرا دەکات. (پەستی و بێزاری) بە ئەسپایی و بەلاوازی دەنگێك دروست دەکەنو بەرزیشی دەکەنەوە. بەڵام دەنگی دڵ دەنگی جەستەیە، ئارەزووی دنیاییە، غەریزەی بایۆلۆژیانەی (من) ە لەکاتێکدا بنیادی جەستە لەشیعرەکەدا هەرچۆن دەبێتە بەشێك لەبنیادی گشتی، هەمان شێوە جەستە وەکو توخمێکی بنیادەکە بەشێکە لە کەینوونەیەکی باڵاتر کە ئەویش (من) ە واتە ئەفریدەبوویەکە کە لە جوڵەی بەردەوامیدا خەسڵەتە ئینسانییەکانی خۆی ئاشکرا دەکات. وەکو گوتمان دەنگی دڵ دەلالەتی غەریزە بایۆلۆژییەکانی مرۆڤ هەڵدەگرێت کە مرۆڤ نازانێت چۆنو کەیو لەکوێ ئەو دەنگە بەرز دەبێتەوە هەروەك خودی (من) یش پەی بەو راستییە ناباتو بەردەوام وەکو نهێنییەك لێی دەڕوانێت کاتێ دەڵێت:

ئەوا دیسان لەگۆشەی نادیاری
دڵم، هەڵسا زڕەی زەنگی فگاری

لێرەدا پرسیارێك سەرهەڵدەدات بەرامبەر بە (گۆشەی نادیاری دڵ) و لێمان دەپرسێت مەبەست لەگۆشەی نادیاری دڵ چییە؟ دیارە وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە تیشکێك دەخاتە سەر ئەو نهێنییەی لەپشتی

وشەکانەوە خۆی حەشار داوە. مەبەست لەگێشەی نادیاری دڵ ئەو سەرچاوە پەی پێ نەبراوەیە کە جێگای لەدایکبوونی حەزو ئارەزووە دنیاییەکانی مرۆڤە ئەویش وەکو ئارەزووی سێکس، وروژان، خۆشەویستی، ئاسوودەیی، بێزاری.. تاد.

دڵ ئارەزوویەکی خۆیی بەرزکردۆتەوەو وا پێدەچێت مەیلی جێبەجێ کردنی هەبێت، بەڵام کاریگەری ئەو ویستەی دڵ هەر لە پانتایی سنووری خۆیدا نامێنێتەوەو دابڕاوو بێ پەیوەندی نابێت لەگەڵ پێکهاتەکانی تری بنیادی شیعرەکەدا بەڵکو وروژانی دڵو کۆنترۆڵکردنی لەلایەن ئەو وروژانەوە کە گەیشتۆتە ئاستی لێدانی زەنگی فگاری، لەگەڵا خۆیدا (ڕۆح) یش دەهەژێنێ، زەنگێ بۆ ڕۆح لێدەدات (هاواری ڕۆحم ئەخاتە سەر لەرەی خەم). لەم بارەشدا پەیوەندیو بەرامبەر یەك وەستانی (دڵ و ڕۆح) وەکو دووانەیەك کە لەبۆتەیەکی باڵاتردا پێکەوە بەندن دەردەکەوێتو سیمای پەیوەندی دایەلێکتیکانەی نێوانیان ئاشکرا دەبێت. ڕۆح لەژیر کاریگەری داواکاری دڵ یان جەستەدا بەئاگادێت، بەڵام ئەو بەئاگا هاتنەوەیەی ڕۆح لەشێوازی وەڵامدانەوەیەکدایە بۆ لێدانی ئەو زەنگەی لەگێشەی نادیاری دڵەوە هەڵسا.

واتە هەرچۆن دڵ یان جەستە لەژێر فشاری کاریگەری زەنگە سەرچاوە نادیارەکەدا وروژاوە هەمان شێوە ڕۆحیش گەیشتۆتە حاڵەتی هەژاندنو شان بەشانی جەستە بەهێواشی دەەژێت. بەڵام هەردووکیان دەنگیان کزەو لەسەر هوای خەمنن. (من) دەیەوێت تەنها گوێی لەزرنگەی زەنگەکە بێت بەو هیوایەی لەو داواکارییە حاڵی ببێت کە زرنگەی زەنگەکە دروست دەکات، واتە ئێستا دەردەکەوێت کە زەنگەکە هۆکارێکە بۆ گەیاندنی دەنگی دڵ بە دەرەوەی خۆی. لەراستیدا ڕۆحو جەستە وەکو دوو توخم دەبێت بکەونە ژێر کۆنترۆڵی (من) ەوە لە دەقەکەدا بەڵام (من) وەکو خودی پراکتیك کەر لەپانتایی دەقە شیعرییەکەدا ناتوانێت دەسەڵاتی خۆی لەپانتایی کارکردنی ڕۆحو جەستەدا دیاری بکات. لێرەدا دەشێ پێکهاتەی بنیادی کەسێتی (من) و پێکهاتەکانی واتە ڕۆحو جەستە بە چەمکێکی فرۆیدی ناودێر بکەینو وەکو سوپەرئیگۆ بڕوانرێتە (من). ڕۆحو جەستەش بە ئیگۆو ئید ناوببرێن، کە من لەپرۆسەی جوڵەی شیعرەکەدا دەیەوێت دەوری چاودێر ببینێتو خۆی ڕۆڵی دیسپلین کردنی ویستەکانی جەستەو نهێنییەکانی ڕۆح ببینێتو حاڵەتی بەرامبەر وەستانو دژایەتی نێوان ڕۆحو جەستەش کپ بکاتەوەو خۆی دەوری هێزی سەرکوتکەرو چەپاندن ببینێت، بەڵام لەراستیدا (من) لە پانتایی شیعرەکەدا لاوازەو بەئاسانی ناتوانێت ئەو جۆرە پراکتیکە بکات.

ڕۆح کاتێ بەدەنگی زەنگی دڵ واتە جەستە دەهەژێ ناتوانێت لە

گەورهەری ئەو دەنگە تێ بگات، هێندە حاڵی دەبێت کە جەستە سکاڵا دەکات‌و ئاخ‌و هەناسە هەڵدەکێشێت‌و ئەمیش لەگەڵیدا بەکوڵا دەگری. لێرەدا ئاراستەیەکی دوو لایەن دروست دەبێت. ئەمیش ئەوەیە کە لەباری یەکەمدا رۆح لەلایەن داواکارییەکانی جەستەوە زەنگی وریاکردنەوەی بۆ لێدەدرێت‌و ئاگادار دەکرێتەوە، بەڵام بەچ مەبەستێك ئاگادار دەکرێتەوە ئەوە ئەو پرسیارەیە کە دواتر بە وەڵامەکەی دەگەین. لەباری دووەمدا ئەوە ئاشکرا دەبێت کە رۆح لە کەینوونەی خۆیدا رۆحێکی پەشێوەو لەحاڵەتی گومان‌و قەلەق‌و تێڕاماندایە. ئەمەش پرسیاری دووەمە لەم شیعرەدا کە رویەکی جیهانبینی شیعرەکە بەمەوە بەستراوە. من وەکو خودی باڵا لە شیعرەکەدا لە دەنگی رۆح حاڵی نابێت. ئەمەش ئەوەمان بۆ دەردەخات کە رۆح تاکو ئێستا لەسنووری نهێنیدا ماوەتەوە بەرامبەر بەخودی من‌و من نەیتوانیوە نە پەی بەنهێنییەکان ببات نە کۆنترۆڵی رۆح بکات‌و ئەنجام دسیپلینی بکات‌و بەپێی بەرنامەیەکی داڕێژراو ئاراستەی بکات.

ئەم حاڵەتی پەی پێنەبردن‌و نەناسینەی رۆح لەلایەن خودی منەوە لاوازی کەسێتی من نیشان دەدات، بەڵام من سەرباری درك نەکردن هێشتا لە پرۆسە جوڵەیەکدا هەوڵدەدات بگاتە ئاستی ناسینی ماهیەتی رۆح، ئەوەش وەهای لێدەکات چەند پرسیارێك بەرزبکاتەوە، ئەو پرسیارانەش راستەوخۆ رووبەڕوی رۆح دەیان کات‌و، پرسیارن لە گەوهەرو ناسنامەی رۆح. دیارە گەیشتنی خود بە بەرزکردنەوەی پرسیار خاڵێکی گرنگە چونکە بەر لە هەموو شتێ دەبێ ئەوە ئاشکرا بکەین کە کاتێ خود وەك ئینسان دەگاتە ئاستی پرسیارکردن مانای درك بەراستی گەڕان لەدوای دۆزینەو گەیشتن بەنوێ دەکات، دەیەوێت دەرگای داخراوی سەر بەنهێنییەك بخاتە سەرپشت، دنیایەکی تازە بخاتەڕوو، (بەڵێ) بۆ ئەو دنیا نوێیە بکات‌و لەپاڵا ئەوەدا دنیای کۆن نەفی بکات.

ئەو پرسیارانەی کە (من) لە دەقە شیعرییەکەدا بەرزیان دەکاتەوەو ئاراستەی رۆح دەکرێن سەرچاوەکەیان (دڵ) یان (جەستە) یە، واتە لەگۆشەی نادیاری دڵەوە سەرهەڵدەدەن. بۆیە وەڵامی پرسیارەکان دەشێ لە ئەنجامی شیکردنەوەی بینای زمانی دەقەکەوە ئاشکرا بکرێن بە تایبەتی بە دۆزینەوەی مەدلولە سایکۆلۆژییەکان کە کۆمەڵێ دەلالەتی سایکۆلۆژی ئاشکرا لە بنیادی زمانی دەقەکەدا بەشێوەیەکی سروشتی ئەو مانایانە هەڵدەگرن‌و لەمەودایەکی قوڵتردا مەدلولی سێکسیشکیان دەبێت. بەڵام (من) هەر پرسیار دەکات‌و لەسەر بەرزرکدنەوەی پرسیارەکانی بەردەوام دەبێت، هەر لە شێوازی بەرزکردنەوەی پرسیار بەدوای پرسیاردا دەردەکەوێت کە خودی پرسیارکەر لە بارێکی دەروونی پەشێوو شلۆقدایە، گومانێك کۆنترۆڵی هەست‌و نەستی کردووەو پرسیار

لەدوای پرسیار بەرزدەکاتەوە چونکە ناتوانێت لەوە دڵنیابێت کە بەرزکردنەوەی یەکێك لەو پرسیارانە دەیگەیەنێتە حاڵەتی یەقین‌و بەوەش لەدوو دڵو گومان رزگار ببێت‌و لەرووی دەرونیەوە بحەوێتەوە، هەربۆیە لە بەرزکردنەوەی پرسیار بەدوای پرسیاردا بەردەوام دەبێت. دەلالەتی قوڵتری پرسیار بەدوای پرسیاردا ئەوەیە کە من وەکوو خودێکی داهێنەر بەگومانەوە لە هەموو شتێك دەڕوانێت‌و ناتوانێت بڕوا بە جێگیری شتەکان بهێنێت‌و بڕوای بەتاك مەودایی هیچ دیاردەیەك نییە لە گەردووندا، بۆیە لەبری پرسیارێك چەندین پرسیاری هەیە بەو هیوایەی لەبری تاکە مانایەك بۆ ژیان، بۆ بوون چەندین مانا بدۆزێتەوە.

کاتێ (من) پرسیار دەکات دەیەوێت ئەو زەنگەی سەرچاوەکەی لە جەستە (دڵ) دایە بزرنگێتەوە، بەڵام کە زەنگەکەش دەزرنگێتەوە ئەم پەست دەبێت. ئەم بارە شلۆق‌و ناجێگیرەی (من) کە لەپانتایی دەقەکەدا ناگاتە حاڵەتی سەقامگیربوون‌و دڵنیایی حاڵەتی نیگەرانیو گومان‌و تێڕامان دروست دەکات، کە خودی من لە ئەنجامی گەیشتن بەو حاڵەتی نیگەرانیو تێڕامانەدا دەگاتە ئاستی پرسیارکردن. لاوازی زڕەی زەنگەکەی دڵ تێکڕأ کردەی دەربڕین‌و ئەنجامدانی کار نیشان دەدات کە توخمەکانی زمان ئەو حاڵەتە بەرجەستە دەکەن ئەویش بەهۆی ئاوەڵناو و ئاوەڵفرمان‌و فرمانی نەرێو فرمانی ئەرێی کردار نێگەتیڤەوە واتە کرداری نەرێوە کە تێکڕا ئەم رەگەزە زمانیانە باری شلۆقبو لەهەمان کاتدا کردەی لاواز لە سەراپای دەقەکەدا نیشان دەدات کە ئەوانیش بریتین لە (بە ئەسپایی، بەبێ هێزی، بە ئاستەم، بە لەرزۆکی، هەژاری، ئەناڵێنێ، تێرنابم، تێی ناگەم، نازانم، ناشارەزایی، پەستم، وێڵا ئەبێ، بەماتی...) بەڵام رۆح هێدی هێدی لەژێر کاریگەری زڕەی زەنگی پەستیو بێزاری دڵدا دەهەژێ هەتا دەگاتە ئەوەی خوێخوێ لەگەڵا زڕەی ئەو زەنگی پەستییەدا بگری. ئەم بنیادەش لە بنیادی گشتی دەقەکەدا بنیادێکی کراوەیە کە لەچەند پرسیارێك دروست دەبێت‌و سەرجەمی پرسیارەکانیش من بەرزیان دەکاتەوە، دەشێ رۆح لەسنووی جوڵەی خۆیو لەو پانتاییەی کە لەخودی خۆیدا دەسەڵاتی بەسەردا دەشکێو لێی شارەزایە وەڵامی پرسیارەکانی (من) ی دەستگیر نەبێت‌و نەتوانێت وەڵامیان بداتەوە، یان لەبارێکی تردا رۆح ئامادەگی وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی نەبێت، بۆیە سەرجەمی بنیادی پرسیارەکان دەسپێرێت بە بنیادێکی رستەی خەبەریو پرسیارو سەرسوڕمان کە تێکڕا ئەم رستانە لە جوڵەیەکی بەردەوامی هەست پێکراودان بەڵام لە سنوورێکی داخراودا. هەڵبەتە وەڵامدانەوەی ئەو چەند پرسیارە یەك بەدوای یەکدا مەودای جیهانبینی دەقەکە دەردەخەنێ کە دواتر بۆ ئەم خاڵە دەگەڕێینەوە.

رۆح ئامادەگی وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی (من) ی نییە، یان وەڵامی پرسیارەکان لای ئەو دەستگیر نابن چونکە سەرچاوەی سەرەکی پرسیارەکان (دڵ) جەستەیە، دڵیش ناتوانێت راستەوخۆ رۆح بوروژێنێ، بەڵکو زەنگی (دڵ) کە ئەو زەنگەش لەسنووری جوگرافیای دڵدا شوێنەکەی نەزانراوە، هەوای رۆح دەخاتە سەر لەرەی خەم. لێرەدا دەردەکەوێت دڵ راستەوخۆ کار لە رۆح ناکات بەڵکو دڵ لەرێگای ئامرازێکەوە یان هۆکارێکەوە کە زڕەی زەنگی فگارییە کار لەهەوای رۆح دەکات. هەوای رۆح دەهەژێنێو دەیخاتە سەر لەرەی خەم، هەوای رۆح لە ئەنجامی وروژاندا رۆح وریا دەکاتەوەو لە ئاراستە جوڵەیەکی بەرەو ناوەوەدا لەرەی خەم کۆنترۆڵی پانتایی رۆحی (من) دەکات، بەئاراستەیەکی پێچەوانەش (من) ناتوانێت جەستە بدوێنێ لەبەرماوەی دووری نێوانیان لەو روانگەیەوە کە (من) بێئاگایە لە ویستەکانی جەستە، یان من لەحاڵەتی خود دیسپلین کردندایەو نایەوێت وەڵامی داواکارییەکانی جەستە بداتەوە. هەروەك دەشێ لاوازی دەنگی جەستەش لەو بوارەدا دەوری خۆیی هەبێت. هەربۆیە (من) پرسیارەکانی ئاراستەی رۆح دەکات. پێشەکی هەندێ زانیاریش پێشکەش دەکات کاتێ خۆی ناتوانێت لەدەنگی جەستە تیبگات، پەنا دەباتە بەر نێوەندێك بۆ وەڵامدانەوە، بەڵام دواجار نێوەندەکە خۆی دەبێتە لێپرسراوی یەکەم.واتە (خود) لەبنیادی سێینەی خۆیدا لەم ئاستەدا بەم جۆرە دەجوڵێت.

خودی یەکەم کە (جەستە) یان (دڵ) لەرێگای زڕەی زەنگەوە دەیەوێت خودی سێیەم واتە (من) ئاگادار بکاتەوەو داواکانی بەرزبکاتەوە، بەڵام بەرزبوونەوەی زڕەی زەنگی دڵ کار لەخودی دووەم (رۆح) دەکاتێو رۆح دەوروژێنێ. کاریگەری وروژانی جەستە لەلایەکێو رۆژانی رۆحیش لەژێر کاریگەری ویستەکانی جەستەدا لەلایەکی ترەوە کار لە (من) واتە خودی سێیەم دەکەن، (من) دەگاتە ئاستی وریابوونەوە، بەڵام ناتوانێت لەدەنگی خودی یەکەمێو دووەم تێبگات، ئەویش لە ئەنجامی ئامادەبوونی (من) دا لە ئاستێکی دیسپلین کراودا کە ئەوەش راستەوخۆ پەیوەندی (من) بە واقیعی دەرەوەو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانەوە نیشان دەدات، چۆن سانسۆری کۆمەڵایەتی رێگای تەقینەوەی ناوە دەگرێتێو حاڵەتەکانی نهێنی ناخی مرۆڤ دەشارێتەوەو ئەنجام لەشێوەی غەریزەی چەپێنراودا بەشێکیان دەردەکەونەوە، هەندێکی تریش لەو ویستانە بەر لەوەی بگۆڕێن بۆ دەلالەتێکی زمانی دەمرن.

ماوەی نێوان جەستەو رۆح لە بینای کەسێی خودی ئامادەی نێو دەقەکەدا گەلێك لەیەکتر نزیك دەبێتەوە بەڵام ئەو ماوەیە ناسڕێتەوە بەڵکو درزێك لەنێوانیاندا دەمێنێت. ئەمەش وەهای کردووە

رۆحێو جەستە وەکو دوو دنیای سەربەخۆ بمێنمەوە، هەر بۆیە رۆحیش لەبەردەم پرسیارەکانی (من) دا دەستەوسانەو ناتوانێت وەڵام بداتەوە. ئەم دەستەوسانیەش جارێکی تر لاوازی کردار لەبنیادی گشتی شیعرەکەدا نیشان دەدات، هەروەك چۆن ئاوەڵناوو ئاوەڵفرمانێو فرمانی نەرێ لە بنیادی زمانی شیعرەکەدا دەورێکی دیاریان لە دروستکردنی حاڵەتی (ناکردەیی) دا هەیە پەیوەست بە جوڵەی (من).

(من) چەند پرسیارێك بەرزکردۆتەوە:

چییە ئەی رۆحی بێ لێوارو بێ پەی
لە تۆ ناشارەزایی من هەتاکەی؟
چییە ئەم دەنگە؟ ئەم ئاوازە دوورە؟
کە پێ هەڵهێنەری چاوی شعورە؟
چییە ئەم زەنگە زرنگەی دڵ بەماتی
کە ژێر تەم کەوتووە شوێنی وڵاتی؟

هەریەکە لەم پرسیارانەی سەرەوە کە (من) لە شیعرەکەدا بەرزی دەکاتەوە، دەیەوێت لە گەوهەری نەزانراوێك حاڵێ ببێت، ماهیەتی ئەوی زانراوەی لائاشکرا بێت، تێکڕای پرسیارەکانیش دەربارەی کەینوونەیەکی نەزانراو دەکرێن کە ئەویش رۆحە، هەروەك نەناسینی ماهیەتی رۆحیش بۆتە هۆی شاردنەوەی ناسنامەی ئەو دەنگێو ئاوازە کە من هیچیان لەبارەوە نازانێت، تەنها ئەوەندە نەبێت کە بەلای ئەوەوە چاوی شعور دەکەنەوە. بەڵام شوێنی سەرهەڵدانی زرنگەی زەنگەکەش نازانێت چونکە پێی وایە لە دنیایەکی ونێو نادیاردایە.

دەشێ وەڵامی هەریەکە لەو پرسیارانەی سەرەوە لە ئەنجامی شیکردنەوەی زمانو دۆزینەوەی دەلالەتەکان لە هەردوو هەرەمی جەستەو رۆحدا دەستگیربین. سەرەتا با سەرنجێ لە خودی جەستە بدەین. تێکڕای ئاوەڵفرمانەکانی شوێن کە پەیوەندیان بە جەستەوە هەیە، دەگەڕێنەوە بۆ غەریزەکانی جەستە یان سەرچاوەی لەدایك بوونی ئەو غەریزانەی کە (من) نازانێت ئەو سەرچاوانە لەکوێدان. ئاوەڵفرمانی (گۆشەی نادیار) وەك دالێك لەبەرامبەریدا مەدلولی غەریزەی سێکسی هەیە کە جار لەدوای جار زەنگەکەی دەزرنگێتەوە. (دیسان) دەلالەتی بەردەوامی لەنوێ وروژانەوەی ئەو غەریزەیە نیشان دەدات کە تەنانەت دوای هەر کردەیەکی سێکسیش بەماوەیەکی کورت خۆی دەردەخاتەوە. بەڵێ زڕەی زەنگەکە لێرەدا پەستێو پەشێوە، لاوازو بێ هێزو لەرزۆکە، بەڵام ئەناڵێنێ. لێرەشەوە زیاتر سیمای وروژانی غەریزەی سێکسی دەردەکەوێتێو پاڵنەری ئەو غەریزەیە لە ناوەوە لە جوڵەدایە بەڵام دەشێ لەسەر پانتایی واقیعی دەرەوەی (خود) پانتاییەك نەدۆزێتەوە بۆ پراکتیك کردن کە ئەویش یان هەر لەبنەڕەتەوە نەبوونی رەگەزی بەرامبەرە واتە (مێ) یان نائامادەگی ئەو رەگەزەیە (رەگەزی مێ)

لەرووی نمایش کردنی جەستەوە بۆ خودی (من)، هەتا بەئازادی (من) بەو جەستەیە بگات‌و بیدوێنێ.
لێرەدا دەردەکەوێت کە لەژێر کاریگەری داواکارییەکانی جەستەدایە کە (رۆح) دووچاری پەشێویی هاتووەو کاتێکیش کە ئەو داواکارییانەی جەستە جێبەجێ ناکرێن باری پەشێوی رۆح زیاتر دەبێت‌و فشار دەخاتە سەر (من).
(من) یش لە ئەنجامی ئەو فشارخستنە سەرەدا دەگاتە ئاستی وەڵامدانەوە، بەڵام ویستەکان‌و سەرچاوەی دروستبوونیشیان دەکات‌و ئەو پرسیارانەش رووبەرووی رۆح دەکاتە نەك جەستە. ئەو زمانەی دێتەگۆو دەیەوێت داواکارییەکانی خۆی بە (من) بگەیەنێت زمانی جەستەیە، بەڵام من نە لەگوێگرتن لەو زمانە تێر دەبێت نە لێی تێدەگات‌و نەدەشزانێت چی دەوێت. لێرەوە بە تەواوی ئەوە ئاشکرا دەبێت کە دیوارێکی ئەستوور لەنێوان خودی من‌و جەستەیدا هەیە. یان ئەوەتا بەردەوامبوونی پرۆسەی سانسۆرکردنی جەستە وەهای کردووە چیتر (من) بەرامبەر بە داواکانی ئەو جەستەیە حاڵی نەبێت. یان نامۆبوونی (من) بەرامبەر بەداواکارییەکانی جەستە بەگشتیو تێنەگەیشتنی لەویستەکانی جەستەو ئەزموونە سێکسییەکانی بگەیەنێت.
بەڵام لێکدانەوەی دووەم خواردبوونەوەیە لەو بارە شلۆقەی رۆح کە توانای سەقامگیربوونی نییە. ئەم بارە شلۆقەی رۆحیش لەنێوەندی بنیادی شیعرەکەوە دەردەکەوێت کە ئەویش پرسیارو سەرسوڕمان دروستی دەکەن. کلیلی دابڕان لە بنیادی دەقەکەدا بریتییە:
چییە ئەی رۆحی بێ لێوارو بێپەی
لەتۆ ناشارەزایی من هەتا کەی؟
وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە بنیادە کراوەکە دادەخات، ئەگەر وەڵامێکی ئایدیالیانەی ئامادەی بدەیەوە، بەڵام هەتا بەکۆتایی شیعرەکەش هیچ وەڵامێکی ئەم پرسیارە گەوهەرییە نادرێتەوە، بەڵکو لەشێوەی رستەی پرسیاریداو لەچەند پرسیارێکی یەك بەدوای یەکدا رەگەزەکانی وەڵامی ئەو پرسیارە ئاشکرا دەکرێن. زەنگەکە کە لێرەدا مەبەستی لەزەنگی دڵە لەرووی وابەستەبوونییەوە بەلێکدانەوەی بەرۆحەوە پەی بەوە نەبراوە کە مەبەستی داواکارییەکانی رۆحی هەڵگرتووەو کە ئەویش لە حاڵەتی پەشێوی رۆحو نیگەرانیو گومان کردندا دەردەکەون کە ئەم حاڵەتە رۆحییەش (من) دەگەیەنێتە ئاستی تۆ ئاوارەبوون کە ئەویش تیئاوارەبوونی ئەنتێلێژییەو رەگ‌و ریشەی دروستبوونی ئەو حاڵەتی تێئاوارەبوونی ئەنتێلێژییەش لای گۆران ئامادەبوونی رۆحی داهێنان لە کەسیەتی گۆراندا دروستی کردووە.
(من) بە بیستنی زڕەی زەنگی فگاری کە زەنگی جەستەیە پەست‌و بێزار دەبێت، کە ناشیەت، ئەم بەدوایدا وێڵاو سەودا سەر دەبێت، لێرەدا

(من) شوناسنامەی زەی زەنگ لەنوان رحو جەستەدا تکەا دەکاتو ناتوانت جیاوازی نوان داواکارییەکانی جەستەو داواکارییەکانی رح بکات. زەنگەکە لە راستیدا لەنوەندی بنیادی جەستەوە (د) بەرزکراوەتەوە واتە ئامرازی دەستی جەستەیە ب ئاشکراکردنی داواکارییەکانی. هەرکات ئەو زەنگە نازرنگتەوە، ئەوا (د) دەکەوتە حاەتی حەوانەوەوە، واتە هزی دروستکەری زەنگەکە لەباری ئقرە گرتندایە. بەام کە نایەت جارکی دی ئارەزووی د (جەستە) بەدوای هی وریاکردنەوەکەدا وا دەبت واتە لەدوای زەنگەکە دەگەت تا بیزرنگنتەوە. دیارە ب چەندو چوون ئارەزووی د، بریتییە لە ئاشکراکردنی حەزو ویستە غەریزییەکانو ئاشکراتر بین ئارەزووی سکسی نیشان دەدات. کەواتە لەم بارەیاندا زەی زەنگەکە زەی توانای ئەنجامدانی کردەی سکسییە. بەام هەر لە میانەی دەلالەتی زمانی دەقەکەوە دەردەکەوت کە لەرینەوەی ئەو زەنگەیە گەلك هواشو لەسەرخیە بە تایبەتیش ئاوەناوو ئاوەفرمانی دەقەکە ئاشکرای دەکەن لەوانەش (بەئەسپایی، بەب هزی، بەئاستەم، بە لەرزکی، هەژاری،…) هواشی زرنگەی زەنگەکە دەلالەتی لاوازی ئارەزووی سکسی نیشان دەدات. توانای زەنگەکەش توانایەکی لاوازەو پانتایی پیادەکردنی ئەو ئەنجامەی کە زەنگەکە لە پناوی پراکتیك کردنیدا دەزرنگتەوە کەلاوەو ورانەیە، یان لە بارکی تردا دەتوانین بین ئەو پانتاییە ئاشکرا نییەو تاکو ئستای لەدایك بوونی دەقەکە بە نەزانراو ماوەتەوە. ئەگەر بتو وەهای لك بدەینەوە کە جار لەدوای جار هەسانەوەی زەی زەنگی فگاری لە ئەنجامی ئەوەدا بت ك هەر جار کە ئارەزووی سکسی (من) دەوروژ، پانتاییەك نەبت ب پیادەکردنی ئەو ئارەزووە وروژاوە، ئەوا پاش ساتکی هەژان، حاەتی دامرکانەوەو کپ بوونکی ساتی روو دەدات، بەام هندەی پناچت حاەتی وروژان دووبارە دەبتەوە. وشەی (دیسان) لەدی یەکەمدا ئەوە ئاشکرا دەکات کە حاەتی وروژان چەندین جاری پشتر روویداوەو ئەوا ئەمجارەش دیسان دەرکەوتەوە. هەروەك لەهەمان کاتدا وشەی (دیسان) ئەوەش نیشان دەدات گەرچی کردەی سکسی ئەنجامیش بدرتو پانتایی ب ئەو پراکتیك کردنە ئامادە بت، هشتا هەر ئارەزووی سکسی کپ نابت، چونکە وەکو حاەتکی غەریزی هەر زوو سەرهەدەداتەوە.

ئستا ئەوەمان ئاشکراکرد کە دەلالەتی یەکەمی (گشەی نادیار) بریتییە لەو جگا پەنهانەی کە هزی پاەنەری غەریزەی سکسی تیا دەبزوت. بەام لەپا دەلالەتی یەکەمدا (گشەی نادیار) دەلالەتی ئایینی هەیەو دەش بەشونو جگای نادیاری خواوەند لك بدرتەوە. جا ئەگەر لەو روانگەیەوە روانیمانە مەدلولی (شونی نادیار) ئەوا

رەنجی هەموو ئەوانەی کە گۆران بە شاعیرێکی مولتەزیمی حیزبی شیوعی دەزانن‌و پێیان وایە گەورەیی گۆران بەندە بە هەڵوێستی ئیلتیزامبوونی بەو حیزبەوە بەبادەدەین. کە لەراستیدا لەسەر بنەمای دۆزینەوەی مەدلولاتی زمانی شیعرەکەو ئەو پرسیارانەی کە ماهیەتی پرسیاریان هەیەو دەبێ وەڵامی ئیبستیمی بدرێنەوە شان بە شانی باری نیگەرانیو گومانی گۆران وەکو هونەرمەندێك زیاتر پێدەچێت کە گۆران بە ئاراستەی جیاوازو بگرە دژ بەیەکیش پرسیاری خۆیی بەرزکردبێتەوە بەمەبەستی دۆزینەوەی نوێ، گۆران وەکو شاعیر لەسنووری یەك پێناسە بۆ ژیان‌و یەك مانا بۆ بوون‌و بەردەوامی نامێنێتەوە. هەربۆیە سەرباری پرسیارکردنی بەئاراستەی لێکدانەوەی بوون‌و ژیان‌و حەقیقەت لەروانگەی ئەو بیرو ئایدۆلۆژیایەوە کە ئیلتیزامی پێوە هەبووە، گەڕان لەدوای حەقیقەتی بوون لە نەستیدا پرسیار بەرەو کەشفکردنی ئەو دنیا نەزانراوو پەی پێ نەبراوە دروست دەکات، کەواتە ئێستا دەتوانین بەکورتی پرسیاری گۆران لەم دەقەیەدا بەم شێوەیە دەست نیشان بکەین. یەکەم: داخۆ شوێنی نادیار (گۆشەی نادیار) ئەو پانتاییە دەگرێتەوە کە هێزی جوڵێنەری غەریزەی سێکس زەنگی بەئاگا هێنانەوە بۆ (من) لێ دەدات؟ دووەم: داخۆ (گۆشەی نادیار) شوێنی نەزانراووو پەی پێنەبراوی خواوەند نیشان دەدات؟

بنیادی کات

کات لەم شیعرەدا لەرابردووەوە دەست پێدەکات‌و هەتا ئێستا بەردەوامە. ئەمەش جوڵەی گشتی شیعرەکەیە لەرابردووەوە بۆ ئێستا، بەڵام جوڵەی کات‌و دەمی فرمانی شیعرەکەش لەرابردووەوە تاکو ئێستان‌و لە حاڵەتی ئێستا وەستاون، واتە داخستنێك بەرووی ئایندەدا هەیەو لەرووی توخمەکانی بنیادەوە دەقەکە ناپەڕێتەوە بۆ دەمیداهاتوو. داهاتوو لەسنووری رستەی رێزمانیەوە هیچ ئاماژەیەکی بۆ نەکراوە، واتە لەمەودای درێژبوونەوە یان دابەشبونی دەمەکانی کاتەوە. (رابردوو، ئێستا) کاتێ ئامادەن لە بنیادی (کاتی) دەقەکەدا، بەڵام دەلالەتی شیعرەکە بەهۆی فەزای نیگەرانیو دوو دڵنو دڵەڕاوکێو تێڕامانەوە ئەوە نیشان دەدەن کە ئەو ئایندەیەی جەستەو رۆح ئەگەر لەرووی مەعنەویشەوە دیاربێت‌و چاوەڕوانی بکەن ئەوە پێی ناگەن چونکە (من) بەرامبەر بەرۆح‌و جەستە رادەمێنێت، لەرابردوودا توانای درك پێکردن‌و ئامادەگی رکێف کردنی ئەو دوو دنیایەی نەبووە کەخۆی وا دەردەخات خاوەندێتی لەئەستۆدایە. ئەو بێ توانایە لەرابردووەوە درێژبێتەوە بۆ ئێستا، ئەو بێتوانایە لەرابردووەوە بۆ ئێستا کشاوە ئەوەش لەم دوو دێڕەدا دەردەکەوێت.

ئەوە دیسان لەگۆشەی نادیاری

دڵم، هەڵسا زڕەی زەنگی فگاری.
چییە ئەی رۆحی بێ لێوارو بێپەی
لەتۆ ناشارەزایی من هەتا کەی؟

وەك پێشتر وتمان بنیادی کات لەم شیعرەدا لەسەر دوو تافی (رابردوو، ئێستا) بنیاد نراوە، بەڵام کردەی فرمانەکانی (ئێستا) کۆتایی پێ نەهاتووە، بەڵکو جۆرێك لەپەڕینەوە بۆ داهاتوویان تێدایە، ئەمەش بەڵگەی گواتسنەوەی هەمان نائامادەیی (من) دەردەخات لەداهاتووشدا بۆ پاڵنەرە نهێنیو نادیارەکەی (جەستە= دڵ)و تێگەیشتنی لەدەنگی رۆح، بۆیە زەمەنی شیعرەکە لەرابردووەوە بۆ ئێستاو بۆ داهاتووش چەندێ درێژ ببێتەوە (من) هەر بەهەمان کەینوونەوە دەمێنێتەوە کە لەهەرسێ تافەکەدا هەمان باری پەشێویو نامۆییو ناکردەیو دەرك پێنەکردنی هەمان جۆرە پرسیاری لادروست دەکەنەوە. ئەم بارەش دەشێ بەئاسایی کەینوونەی حەقیقی گۆران دەربخات یان راستتر بڵێین خودی هونەرمەندانەی گۆران نیشان دەدات کە هەمیشە دەبارەی گەوهەربوون لەگوماندا بووە کە خاڵی دەست پێکردنی لەخۆیەوەیە. بەر لەهەموو شتێ (من) ناتوانێت وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە کە لەجەستەوە بەرز دەکرێنەوەو دەبنە هۆی هەژاندنی رۆح. ئەم لەهەق نەهاتنەش رووبەڕووی پرسیاری باڵاتری دەکاتەوە کە ئەویش پرسیارە لەخودی رۆح، لە حەقیقەتی شتە پەنهانەکان. هەڵبەتە نەتوانینی وەڵامدانەوەی پرسیارەکانیو دەرك پێنەکردنی ئەو دنیا ئاڵۆزە راستەوخۆ پەیوەستی بنیادی شیعرەکەیە.
فرمانی نەرێ لەدەقەکەدا روونەدانی کردار نیشان دەدات لەوانەش (نابم، تێی ناگەم، نازانم، نایە،...) نێگەتیف بەرجەستەی حاڵەتی لاوازی دەکاتیو گومان کردن بەرامبەر بە (کردار) نیشان دەدات.
ئاوەڵناوو ئاوەلفرمانیش لەبنیادی دەقەکەدا دوو رەگەزی وەستاوی زمانن، یان وەسفی حاڵەتی وەستانیو ناکردەیی (من) دەکەن یان کردە نێگەتیفەکانی دەخەنەڕوو. بەواتا رەگەزە زمانییەکان لەبنیادی ئەم شیعرەدا بەتێکڕا دەلالەتی لاوازیو ناکردەیی خودی (من) بەرجەستە دەکەن. ئەو خودەش واتە (من) دەشێ کەسیەتی ئامادەی نێو واقیعی کۆمەلایەتی ئێمە بێت لەسەر وەختی لەدایکبوونی دەقە شیعرییەکەدا.
(من) پێشتر چەند پرسیارێکی بەرزکردەوە بەڵام وەڵامی پرسیارەکانی دەستگیر نابێت. هەڵبەتە پانتایی دنیای ناوەو دەنگیو ویستەکانی ئەو دنیایە لای (من) تاکو کاتی لەدایکبوونی شیعرەکە لە سنووری نهێنیدان، ئەمەش دیسان توخمێکی تری پێکهێنەری بنیادی گشتی شیعرەکەیە وەکو بنیادێکی کراوە کە (کردار) ی تێدا روونادات‌و پرسیارەکانی رابردوو و ئێستای (من) وەڵام نادرێتەوەو لێرەوە مەودای جیهانبینی خودی (من) دەردەکەوێت. ئەو جیهانبینییەی

کەلەسەر بنەماو زەمینەی ئامادەی کۆمەڵێ پرسیاری مەعریفی بنیاد دەنرێت کە دەتوانین بەم شێوەیە پرسیارەکان ئاراستەی بکەین: بۆچی دیسان لەگۆشەی نادیاری دڵەوە زەنگی فگاری لێدەداتەوە؟ بۆچی زرنگەی زەنگەکە هێواشە؟ ئەوە چ زمانێکە کە زەنگەکە بەهۆیەوە داواکاری گۆشەی نادیاری دڵ بەرز دەکاتەوە بۆ (من)؟ خودی ئەو دەنگە چییە؟

بنیادی شوێن

شوێن لەم شیعرەی گۆرانێدا بوونێکی مادیانەی نییە، هیچ کام لە توخمەکانی سروشتێو ئەو توخمانەی کە ئاماژەی مادیانەی شوێن دەکەن لە دەقەکەدا ئاشکرانین، تەنها بەشێك لەشوێن بەهۆی توخمێکی ناسراوی ترەوە دەناسرێت وەکو (گۆشەی نادیاری دڵ) کە دڵ خۆی پێناسە کراوە لەرووی شوێنەوە. بەڵام گۆشەی نادیاری تەنها بوونێکی مەعنەوی هەیەو تەنانەت لەرووی توێکاری ئەو ئەندامەی لەشی زیندەوەریشەوە بەشێك دیاری نەکراوەو پێی بگوترێت (گۆشەی نادیاری). کەواتە دەتوانین بڵێین شوێن توخمێکی بەرجەستەکراوو پێناسەکراو نییە لەبنیادی ئەم شیعرەدا. ئەمەش ناجێگیریو پەشێوی (من) واتە خودی بەرهەم هێنی شیعرەکە واتە (گۆران) نیشان دەدات کە پابەندو پەیوەستی شوێن نییە، ئەو شوێنەی کە زۆرجار دەبێتە کۆتێو پێوەندێکێو خودی هونەرمەندایەتی گێت دەکاتێ یان ئازادی داهێنان دەکوژێت. ئەمەش ئەو راستییە دووپات دەکاتەوە کە داهێنان پەیوەستی شوێنێو بگرە کاتیش نییە.

وەکو پێشتر ئاماژەمان بۆ کرد تاکە دەلالەتێکی شوێن لەبنیادی گشتی شیعرەکەدا (گۆشەی نادیاری دڵ)ە کە لەدێڕەکانی (1،6،18،20) دەلالەتی شوێنیان تێدایە، بەڵام شوێنێکی نەناسراو کە دیسان بەندە بە پرسیارە کراوەکانی (من) ەوە کە ئاراستەی (جەستەو رۆح) ی دەکات، ئەویش وەك گوتمان لێکدانەوەی بایۆلۆژیانەو لەهەمان کاتدا دەلالەتی هێزێکی میتافیزیکی هەڵدەگریت کە لە شوێنی نادیارو نەزانراوو پێناسە نەکراودا ئامادەبوونی هەیە واتە خواوەند. ئەم لێکدانەوە دوو جەمسەرییەش وەك لەحاڵەتێکی شیاو (ممكن) دا جارێکی تر باری پەشێو و شلۆقی (من) لە بنیادی گشتی شیعرەکەدا نیشان دەدات، لەهەمان کاتدا ئاستی لاوازی ئامادەبوونیشی دەنوونێ لەکاتێکدا نە لەزەنگی فگاریو لەرۆحی بۆ لێوارو بۆپەی دەگات.

بنیادی ئیقاع

ئەم شیعرەی گۆران لە نبادی داڕشتندا ئایا مبیك پێنتامیتەرە، بەڵام لەچەند نیوە دێڕێکدا ئەم بنیادە تێکشکێنراوە ئەویش بەوەی یان میترێك زیادکراوە یان کەم، کە ئەمەش سەرباری شێواندنی ئیقاع پابەندی باری پەشێوی (من) ە کە ل بنیاد دووانەی (پرسیار) وەکو

بنیادی رێزمانی، سیانەی خودیش وەکو بنیادی گشتی شیعرەکەیە، ئیقاع سەرباری تێکچوونی یەکە مۆسیقیەکان کە پێویستە رستە خەبەرییەکان لەئاستی بەرزی ئیقاعەوە بۆ نزم کۆتاییان پێ بێتو رستە پرسیارییەکانیش ئیقاع بەرزبێتەوە، بەڵام لەدەقەکەدا واناکەوێتەوە. لەرستەی خەبەریدا ئیقاع بەرز دەبێتەوە، ئیقاعیش لەسەر بنەمای بنیادی سیانەی خود لەشیعرەکەدا لێك دەدرێتەوە.
دەنگی جەستە (ئیقاعی) دڵ کە تێکڕای رستەکانی رستەی خەبەرین یان لەشێوەی گۆڕانەوەدان تۆنی سەر کوتانەوەی خودی یەکەم (جەستە= دڵ) وەکو غەریزەی بایۆلۆژی لەناوەوە دەوروژێ، ئاراستەی وروژانیش بەرزبوونەوەیە، واتە ئاراستەی ئیقاع لەبنیادی جەستەدا سەرکەوتنە، فرمانی (هەڵسا) و وروژانی ئارەزووی دنیایی کە سەرچاوەکەی دڵە یەك ئاراستەیان هەیە کە ئەویش ئاراستەی سەرکەوتنە.

ئەوا دیسان لەگۆشە نادیاری
دڵم، هەڵسا زڕەی زەنگی فگاری

ئێستا دەردەکەوێت کە دەنگی جەستە ئاراستەی سەرکەوتنی هەیە کە لە گۆشەی نادیاری دڵەوە بەرزدەبێتەوە. ئەم ئیقاعە هێدی هێدی کار لە خودی دووەم (روح) دەکات، رۆح لەگەڵا دەنگی جەستەدا جووت دەبێتو لەگەڵیدا دەگری، ئاراستەی ئیقاع لە بنیادی خودی دووەمێدا واتە رۆح کە دێڕی (11،12) دەگرێتەوە بە ئاراستەی دابەزینە.

چییە ئەی رۆحی بێ لێوارو بێ پەی
لەتۆ ناشارەزایی من هەتا کەی؟

ئێستا لەم دوو دێڕەی سەرەوەدا ئاراستەی ئیقاع دابەزینە، ئەمەش لەراستیدا لادانە لەیاسای رێزمانی بۆ ئاراستەی ئیقاع چونکە لەپرسیاری رێزمانیدا ئاراستەی ئیقاع بەرزبوونەوەیە. بەڵام لێرەدا رۆح بەدەنگێ مەستەو دەهەژێو لەگەڵیدا ئاراستەی رێ دەگرێ.. بەڵام هەژاندنی رۆح ناگاتە ئەو ئاستەی کە کاریگەری لەسەر توخمەکانی زمان دیاری بکاتو ئاراستەی ئیقاع بەرزبێتەوە. جەستە دوای ئەوەی کە دەگاتە دوا پلەی هەژاندنی هێور دەبێتەوە، رۆحیش گەرچی لەبارێکی هەژاندنی لاوازدایە، بەڵام لەگەڵا حەوانەوەی جەستەو گەڕانەوەی ئیقاعدا بە تەواوی بەرەو نزم بوونەوە دەجوڵێت. ئەمەش لەدێڕی (11،12) ی شیعرەکەدا بەئاشکرا دەرکی پێدەکرێت.

چییە ئەی رۆحی بێ لێوارو بێ پەی
لەتۆ ناشارەزایی من هەتا کەی؟

لەراستیدا دەبێ ئاراستەی ئیقاع لێرەدا بەرزبوونەوە بێت، بەڵام لەدەقەکەدا پێچەوانەیە. چونکە لەپرسیاردا ئیقاع بەرز دەبێتەوە.
بەڵام بنیادی خودی دووەم (رۆح) لەئاستی دابەزینی خۆیەوە کار لە ئیقاعی رێزمانی دەکاتو دەیگۆڕێت، ئەمەش بۆتە هۆی حاڵەتی شکاندن

لە سەراپای بنیادی شیعرەکەدا لە ئایامبیك پێنتامیتەرەوە بۆ کەمترو زیاتر. ئەمەش لەژێر کاریگەری باری پەشێوو نیگەرانی (رۆح) داو تێنەگەیەشتنی (من) لەدەنگی رۆح کە ئەمەش دەلالەتی شکاندنی یاسای باوە بەرەو پرسیاری نوێش رێ دەگرێ.

بنیادی ئیقاعی سێیەم لەسەر بنەمای پرسیارەکانی خودی من بنیاد دەنرێت کە بنیادێکی داخراوەو تا دەستگیربوونی وەڵامی پرسیارەکان ناکرێتەوە. (من) بەرامبەر هەردوو لقە بنیادەکەی تر واتە (جەستە، رۆح) وەستاوە، بەڵام ئاراستەی ئیقاعی ئەم لقە بنیادە دابەزینە. (من) لە ئاستێکی بەرزترو لە هەردوو پێکهاتەی لقە بنیادەکانی (جەستە، رۆح) وەستاوە، لەو ئاستە بەرزەوە پرسیارەکان ئاراستە دەکات. لەراستیشدا پرسیارەکان دوای بەرزبوونەوەی زەنگی فگاری لەگێشەی نادیاری دڵەوەو بەرزبوونەوەی ئاستی رۆح واتە هەژاندنی بەکاریگەری دەنگی جەستە ئاراستە دەکرێن. واتە پرسیارەکانی (من) لەراستیدا لەژێر کاریگەری جوڵەی ناوەوەیی جەستەو رۆحدا دروست دەبن.

دەبینین هیچ وەڵامێك دەستگیر نابێت، تەنها پرسیار ئاراستە دەکرێت، دەنگی دڵ بەرز دەبێتەوە تا دەگاتە پانتایی دەسەڵاتی رۆح. رۆح لەژێر کاریگەری دەنگی دڵدا دەهەژێو دەنگی دڵو رۆح پێکەوە بەرز دەبنەوە تا دەگەنە گوێی من، یان هەتا ئەو ئاستەی من وریا دەکەنەوە، بەڵام من هیچیان لێ حاڵێ نابێت بۆیە دەکەوێتە پرسیارکردن، پرسیار ئاراستە دەکات، بەڵام پرسیارەکان بە ئاراستەیەکی پێچەوانە ئاراستەی رۆح دەکرێن (چییە ئەی رۆحی بێ لێوارو بی پەی
لەتۆ ناشارەزایی من هەتاکەی؟)

من زانیارییەکی کەم دەربارەی رۆح لەو پرسیارەدا پێشکەش دەکات، ئەویش ئەوەیە کە رۆح بێلێوارو بێپەیە واتە قوڵاو بێ سنوورە. پرسیارەکان لەراستیدا بێ وەڵام دەمێنێتەوە، نەرۆح خۆی بە وەڵام دێت، نە جەستەش دەبێتە ئەڵتەرناتیقی رۆحێو وەڵام بداتەوە. داخرانی وەڵامی پرسیارەکان بۆتە هۆی دابەزینی ئیقاع. لە راستیشدا پرسیارەکان بەرامبەر بە ماهیەتی نەزانراوێك دەکرێن کە لە پانتایی دەقەکەدا ناتوانرێت هەوڵی دۆزینەوەی وەڵامەکانیان بدرێت، بەڵام وەڵامێکی ئامادە لەدەرەوەی دەقەکەدا هەیەو ئەویش ئەوەیە کە رۆح لەدەرەوەی پەی پێ بردنی مرۆڤەو تەنها لەزانینی خواوەنددایە. ئەم وەڵامە ئامادەیە هۆکارێکی سەرەکییە ك لەرووی مەعنەوییەوە مانای پرسیارەکە لێك دەداتەوەو بەو پێیەش پرسیارەکە ماهیەتی پرسیار ون دەکات. هەربۆیە ئیقاعیش دادەبەزێت. بەڵام پرسیارەکەی گێران لەودیووی ئەو وەڵامە ئامادەیەوە دەکرێتێو لەدوای وەڵامێکی تر

دەگەڕێت.
ئاراستەی کردنی پرسیارەکانی (من) لە ئاستێکی بەرزترەوە بۆ رۆحە‌و ناراستەوخۆش بۆ جەستەیە کە جەستە سەرچاوەی دروستبوونی دەنگی وریا کردنەوەکەیەتی، هەردوو لقە بنیادی رۆح‌و جەستە لەبەردەمی پرسیاردا راگیراون‌و واچاوەڕوان دەکرێت وەڵام بدەنەوە. بەڵام بێدەنگ بوون لەبەرامبەر پرسیارەکاندا مانای چوونە ژێر دەسەڵات‌و کۆنترۆڵکردنی خودی پرسیارکەرەوە واتە (من) دەگەیەنێت. ئەمەش دەلالەتی باری کپ کردنی ئارەزووەکانی جەستە هەڵدەگرێت‌و لە لایەکی تریشەوە خۆحەشاردانی رۆح دەگەیەنیت بەرامبەر بەهەر پرسیارێك کە پەیوەندی بەئاشکراکردن‌و ناساندنی ماهیەتیەوە هەبێت. بەڵام رۆح لەبارێکی پەشێودایە، ئەویش بەهۆی کپ کردنی حەزو ئارەزووەکانی جەستەوە، چونکە هەتا جەستە نەسرەوێت‌و حەزو ئارەزووەکانی جەستە یان بەدی نایەن‌و کپ دەکرێنەوەو دەچەپێندرێن یان لەکاتی بەدیهاتنندا هەرگیز ناگەنە لوتکەو حاڵەتی خاڵی بوونەوە بە تەواوی روونادات. بۆیە روخساری بێزارو بێهودەیی بەئاشکرا دەردەکەوێت، ئەوەش لەگەڵدا توخمەکانی تری بنیادی دەقەکەدا بۆتە هۆی لاوازی کردارو یان لەهەندێ حاڵەتدا شیانی پراکتیکی بە تەواوی دوور خستۆتەوە، ئەمەش باری کپ کردن بەرهەم دەهێنێت، ئەم بارەش بە تەواوی هاوشانە لەگەڵدا ئاراستەی دابەزینی ئیقاعدا.
ئێستا دەتوانین بڵێین لە بنیادی گشتی ئەم شیعرەدا (خود) بۆتە سێ بەش یان سێ بنیاد کە ئەوانیش بە تەواوی خەسڵەتی سەربەخۆبوونیان هەیە لە روانگەی جوڵەو پراکتیك کردنیانەوە لەنێو پانتایی دەقەکەدا. ئەم حاڵەتی دابەشبوونەی کەسیەتی من بۆ (رۆح، جەستە، منی بگێ) لە دەقەکەدا بارێکی دەروونی پەشێو نیشان دەدات‌و لەهەمان کاتدا لەرووی ئەنتۆلۆژییەوە ئەوە دەگەیەنێت کە خود ئەو ئەفریدە ئاڵۆزەیە کە لەنێو خودی خۆیدا مەیدان‌و گۆڕەپانی چەندەها کێشەو ململانێی ئاڵۆزەو باڵادەست بوونی هەریەکە لەو هێزە دژو لەهەمان کاتدا تەواوکەرانەی یەکتری کاریگەری دیارو لەبەرچاوی دەبێت لەدیاریکردنی کەسیەت‌و شێوازی هەڵس‌و کەوت‌و مامەڵەکردندا.
ئەگەر جەستە لەبنیادی کەسیەتی دەقەکەدا ماناکانی دنیاپەرستو حەزو ویستە دنیاییەکانی هەڵگرتبێت‌و لە هەوڵی ئەنجامدانی‌و پیادەکردنیاندا بێت‌و رۆحیش ئەو پانتاییە بێت جەستە بیەوێت لەرێگای هەژاندنییەوە بیکاتە مەیدانێك هەتا لەوێوە بتوانێت ئامانجەکانی خۆی بەدی بهێنێت، ئەوە (خودی من) لەسەرەوە وەکو چاودێر سەرپەرشتی رێکخستنی باری هاوسەنگی دەکات‌و لەنێوان دنیای خاوێنی رۆح‌و دنیای شەهوانی جەستەدا ئەوداگەری دروست دەکات بەو مەبەستەی هاوسەنگی (خود) رابگرێت. دەشێ (خودی من) لە دەقەکەدا

وەکو ویژدانی کۆمەڵایەتیو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی دەرەوەی دەق لێی بۆوانێت کە سنوور بۆ هەر هەڵسو کەوتێك دادەنێت. هەروەك دەشێت وەهای لێك بدەینەوە کە ئەو زەنگی فگارییەی لێ دەدات لەنێو کۆمەڵدا زەنگی حەزو ویستە دنیاییەکانی ئینسان بێت لەسنووری ژیانی کۆمەڵایەتیدا، بەڵام (خودی من) بریتی بێت لە نموونەی باڵای (مپل العلیا) ی ژیانی کۆمەڵایەتی کە ئەویش بەها ئەخلاقیو ئایینییەکان دەگرێتەوەو رێگا نەدات ماهیەتی (نموونەی باڵا) لەبەردەمی حەزو ویستی شەهوانیانەی ئینساندا بڕوخێنرێت. بۆیە هەموو زەنگ لێدانێکی هەژاندنی حەزو ویستە دنیاییەکانیئینسان بە پرسیارێك وەڵام دەدرێتەوە، کە ئەو پرسیارەش خەسڵەتی ونکردنی ئەسڵی داواکارییەکە هەڵدەگرێت، واتە دەلالەتی نەفی کردنی ئەو داواکارییەی دەبێت کە جەستە بەرزی کردێتەوە.

دەلالەتی زمانیی (زەنگی پەستی) وەکو ناونیشانی شیعرەکە دەشێ بەئامادەبوونی جۆرێك لەکپ کردن یان چەپاندن لە ناخی (من) دا لێك بدرێتەوە لەبەر ئەوەی بابەتێکی ئینسانی کۆنترۆڵکراوە، ئەویش دەیەوێت خۆی نمایش بکات، بەڵام ناتوانێت دیوارە ئەستوورەکانی هێزی کۆنترۆڵکەر بڕوخێنێ یان لە بنەڕەتەوە دامودەزگای عەقڵییەتی کۆنترۆڵا بەرهەم هێن تێك بشکێنێت بۆیە لەژێر فشاری کۆنترۆڵکرندا زەنگێکی ئاگاداركردنەوە بۆ دەرەوەی خۆی لێ دەدات. مۆتیڤی دروستکەری ئەو زەنگەش بریتییە لە چڕبوونەوەی ئارەزووی سێکسی، کە لە ئەنجامی سەر کوتاندنەوەو کپ کردنی لەرادەبەدەریدا زەنگی وریاکردنەوە لێدەدات، کە ئەویش ئاماژە بۆ تەقینەوەی دەکات واتە دەرخستنی ئارەزووی سیکسی.

دیسان کۆمەڵێك دەلالاتی تری ئاشکرای سێکسی لەدەقەکەدا دەدۆزرێنەوەو باری کپ کردن لە قۆناغێکداو وروژان لە قۆناغێکی تردا نیشان دەدەن. وەکو (ناڵین) کە دەلالەتی دەربڕینی دەنگێکە لەکاتی پرۆسەی سێکسیدا دروست دەبێت، هەروەها “خوێ خوێ ئەگری” دەلالەتی رشتن نیشان دەدات لەکاتی هەمان پرۆسەدا. گریان خۆی زیاتر دەلالەتێکی خاڵی کردنەوەی هەیە، کە دەشێ خاڵی کردنەوەی باری پەنگ خواردووی سێکسی بگەیەنێت.

(خودی من) لە ئەنجامی فشارو پەستانی دەرەوەدا تاکو ئێستا لە ماهیەتی داواکاری دڵ تێناگاتو ناشزانێت دەڵێت چی. بەڵام ئەوەی گرنگە لەگەڵا وروژانی جەستەدا ئەمیش دەکەوێتە پراکتیك کردنێو لەگەڵا ئەو حاڵەتەدا رۆحی بەکوڵا دەگری. من دەزانێت کە سەرچاوەی بزوێنەری جوڵەیەك دروست دەبێت ئەم لەرووی شعورەوە وریا دەبێتەوە. هەروەك لێدانی زەنگی وریاکردنەوە کە (من) پەست دەکات، بەڵام نەهاتنیشی دەیخاتە سەرکەڵکەڵەی گەڕانێو بەدواداچوونی ئەو دەنگە،

واتە دەنگی ئارەزووی وروژاوی جەستە. ئەم حاڵەتە دوو جەمسەریە زیاتر دەلالەتی پەشێویو دوودڵیو نیگەرانی (من) هەڵدەگرێت، کە لەهیچ کام لەو حاڵەتانەدا ئۆقرە ناگرێتو بەدوای حاڵەتێکی تردا دەگەڕێت، ئەوەش خەسڵەتی داهێنەرە لەژیانی تایبەتی خۆیدا کە گومانی بەردەوام نیگەرانی بەردەوام، لە قوڵایی ڕۆحیدا دەژی.

ئەگەر سەرنجی بنیادی (قافیە- سەروا) لەم شیعرەدا بدەین دەبینین قافیە لەشەش فۆنیم پێك هاتووە کە ئەوانیش بریتین لە فۆنیمەکانی (ی، م، ێ، ك، ە، ڵا)، واتە چەندبارە بوونەوەیەکی لەبەرچاو لەسەروادا هەیە، ئەمەش دیسان لاوازی کردار لە شیعرەکەدا نیشان دەداتو ئەوە دەگەیەنێت کە پراکتیك زۆر هێواشەو حاڵەتی وروژانو کپ کردنەوەش هەموو جار بەهەمان ماهیەتو بەهەمان ماناوە روو دەداتەوەو توانای دروستکردنی گۆڕانیشی لە لە بینای سەروای دەقەکەدا نییە. لەلایەکی ترەوە ئەگەر سەرنجی فۆنیمەکانی سەروا بدەین ئەوا بەئاشکرا بۆمان دەردەکەوێت کە تێکڕای ئەو فۆنیمانە لەرووی دەنگسازییەوە کپن تەنانەت فۆنیمە بزوێنەکانیش. ئەم حاڵەتی کپ بوونەی فۆنیمەکانی سەروا دیسان باری کپ کردنو چەپاندنی ئارەزووی وروژاوی جەستە نیشان دەدەن کە چۆن داخوازییەکانی جەستە توانای نەبووە باری وروژان بە تەواوی بەرزبکاتەوەو بیگەیەنێتە حاڵەتی پراکتیك کردن، بەڵکو بەئاراستەیەکی پێچەوانە ئەو ئارەزوانە چەپێنراون یان سەرکوت کراون، ئەوەش لەبنیادی سەروای شیعرەکەدا رەنگی داوەتەوەو لەبری فۆنیمی کراوە یان ئاوازدار فۆنیمی کپو داخراو تێکڕای سەروای دێڕەکانی پێکهێنانەوە. ئەم باری بەکارهێنانەی فۆنیم لەسەروای شیعرەکەدا پەیوەندی بەمانەوەی پرسیارەکانیشەوە هەیە بە داخراوی بۆ ئەوەی وەڵام بدرێنەوە. چونکە مانەوەی پرسیارەکان بەبێ وەڵام مانای دروست بوونی حاڵەتی بێدەنگی، کە ئەو بێدەنگییەش هاوشانە لەگەڵا بنیادی سەروادا.

ئەنجام:

سەرجەم باری کپ کردنی ویستەکانی جەستەو وەڵام نەدانەوەی پرسیارەکانی (من) لەپانتایی دەقە شیعرییەکەداو ئارام نەگرتنی ڕۆحو کارکردنی بنیادی زمانی دەقەکە چ لەرووی بنیادی رستەوە، چ لەرووی بنیادی ئیقاعو سەرواوە بۆ بەرجەستەکردنی حاڵەتی کپ کردنی دەنگی جەستە، دوای شیکردنەوەی دەقەکەو دەست نیشان کردنی دەلالاتی زمانو هەوڵدان بۆ شۆڕبوونەوە بۆ ئاستە شاراوەکانی دەقەکەو دۆزینەوەی زمانی دووەم یان زمانی ئەو دیوو دەق ئەوە ئاشکرا دەبێت کە گۆرانی هونەرمەند ئەو پرسیارانە بەرز دەکاتەوەو ئەوەش جیهانبینی دەقەکەی گۆرانە، پرسیار بەرامبەر بە ماهیەتی ڕۆحو پەیوەندی نێوان سیانەی خود کە چۆن حاڵەتێکی دیالێکتیکی

پێکهێناوە لەپانتایی جوگرافیای دەقەکەدا پێکەوە دەبەستێتو ئەوەش نیشان دەدات کە چۆنیش ویستەکانی جەستە کە بریتین لە حەزو ئارەزووی دنیایی ناتوانن خۆیان بە ئاشکرا نمایش بکەنو بۆ هیچ بەربەستێك بگەنە ئاستی پیادەکردن، مادەم لەسەروی هەموو داواکارییەکی تایبەتی ئینسانەوە چاودێرێك هەیەو زەنگی وریاکردنەوە لێدەداتو بەربەست دادەنێتو ئازادییەکانی فەرد دەکوژێت، ئەو چاودێرەش لەبنیادی دەقەکەدا (خودی من)ە کە نوێنەری بەها کۆمەڵایەتیو ئەخلاقیو ئایینییەکانە لەسەر پانتایی ژیانی کۆمەڵایەتی، لەم دەرئەنجامەوە دەتوانین بڵێین هەتا یاسا ژەنگ گرتووەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی هەڵنەوەشێنرێنەوە، هەتا مانا باوەکانی ژیانی ئێستای لەدایك بوونی دەقەکە نەفی نەکرێن نەجەستە ئازاد دەبێت، نەرۆح دەحەوێتەوە، نەخودی من لە حاڵەتی چاودێری هەمیشەیی رزگاری دەبێت. هەتا ئەو سێ حاڵەتەش بەرووی پێزەتیفدا نەشکێنەوە (من) وەکو خودێکی تەواوی خاوەن ناسنامە دروست نابێت. بەمانایەکی تر دەتوانین بڵێین لاوازی کەسیەتی تاك لەو واقیعە کۆمەلایەتیەی کە دەقەکەی تیا لەدایك بووە ئەنجامی داخستنی دەرگاکانی ئازادیە. دیارە ئەو دەرگایانەش بەبێ دروست بوونی پرۆژەیەکی رۆشنبیری شۆڕشێکی کەلتووریو ئەخلاقی ناکرێنەوە.

دەشێ ئەو پرسیارانەی کە من لەدەقەکەدا بەرزیان دەکاتەوە وەڵام بدرێنەوە بەو وەڵامە ئامادانەی کە لە ژهنی هەریەکەماندا ئامادەبوونیان هەیە. بەڵام پرسیاری دەقەکە پرسیاری مەعریفین، پرسیارن لە حەقیقەتە پەی پێ نەبراوەکان، پرسیارن لەدنیای رۆحێو سەرچاوەی غەریزەی بایۆلۆژی مرۆڤ، پرسیارن دەربارەی نهێنیو گومانو نیگەرانی ناخی مرۆڤ واتە پرسیارەکان دەربارەی ماهیەتی خودی مرۆڤ بەهەموو ئاڵۆزییەکانیەوە دەکرێن. پرسیار دەربارەی ئەنتۆلۆژیاو چۆنێتی ژیانو چارەنووس. ئەم پرسیارانەش لە دەقەکەدا وەڵام نادرێنەوەو دەقەکە لەبەردەم خوێندنەوەی تردا رادەگرن. ئەمەش خەسڵەتی دەقی کراوەیە.

کفن لەنێوان تەکنیك و

ئایـــدۆلۆژیادا.. حەیـــدەر عەبدولڕەحمان

ئەم ئێـوارەیە، لەڕۆژی دووەمـی نمـایشی فیلمـی (کفـن) دەرهێنـانی (سروشت عەبەڕەش) ئاماد□ بووم،

فیلمێك بینەرێکی زۆری لەگەڵ خۆیدا ڕاکێشی هۆڵەکانی سینەما کردو لەشارەکانی سلێمانی و هەولێرو بەغدا، جێگەی دانیشتنی بۆ بینەر نەهێشتەوە.

بەر لەوەی خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی بۆ فیلمەکە بکەین، دەبێ بەگشتی ڕەچاوی سێ خال□ی گرنگی ئەمڕۆی سینەمای کوردی بکەین:

یەکەم: دەرهێنەرە سینەماییەکانی ئێمە ئێستا بەعەقلێکی بازرگانی کراوەتر کار دەکەن، ، لە دەسپێکی هەر پرۆژەیەکی بەرهەمهێنانی فیلم، نەخشەو پلانێکی تۆکمە بۆ فۆرم و ناوەرۆکی فیلمەکان دادەنێن، لەژێر ڕۆشنایی پێشبینیەکانیان بۆ بڕی بینەرو ئاستی باز□ کار دەکەن.

لەبەر ئەوەی فاکتەری ئابووری گرنگترین و بەهادارترین خال□ی جەوهەرییە بۆ بەردەوام بوونی ڕەگەزی بەرهەمهێنانی فیلم.

جگە لەوەی بەدەست هێنانی داهات بەهێزترین فاکتەرێکە بۆ هاندانی سینەماکارەکان و ئایندەی سینەما لەکوردستاندا.

هەروەها داهاتی باش، دەبێتە مایەی کۆکردنەوەی سەرمایەو گەشەی هونەری سینەما لە کوردستاندا.

دووەم: متمـانە بۆ بینەر دەگێڕێتەوە، ئەو بینەرەی کە لەساڵـانی ڕابووردوودا ل□ئەنجامی بەرهەمهێنانی فیلمی لاواز هیچ متمانەیەکی بە سینەما نەمابوو، ئێستا هەمان ئەو بینەرانەن، هۆڵی سینەماکان پڕ دەکەن و بەپارەیەکی زۆر پلیتی بینینی فیلمێکیان بەسەختی دەست دەکەوێت.

بێگومان ئەو پێشوازی لێکردنەی سینەمای کوردی، هۆکارەکەی بەرەو پێشەوە چوونی ئاستی فیلمی کوردیە بەگشتی.

خالێکی بنەڕەتی دیکەی گەرم بوونی باز□ی سینەما، هانی زێتری سەرمایەدارەکان دەدا، بایەخ بە دروست کردنی هۆڵی سینەماو بازرگانی سینەما بدەن.

سێیەم: هوشیاری و کولتووری سینەما گەشە پئ دەدا، کە کۆمەڵگای کوردیش بەدیدێکی شارستانی هەڵس و کەوت لەگەڵ سینەمادا بکاو سینەما بە زەرورەتێکی گرنگی ژیانی ڕۆژانەی خۆی بزانێ.

قۆناغێکی نوێ بۆ سەرهەڵدانەوەی سینەما

بەو چەند بەرهەمانەی دوایی دەردەکەوێت، کەسینەمای کوردی قۆناغێ باوەکەی خۆی تێپەڕاند کە بە بەرهەمهێنانی فیلم پشت بەحکومەت ببەستێ، بەڵکو ئێستا بەهەمان فۆرمی بەرهەمهێنانی سینەما لەجیهاندا پشت بەکەرتی تایبەتی دەبەستێت، کەرتی تایبەتیش بەر لە هەموو شتێ لەچاوی بەرژەوەندییەکانی خۆی دەکات و هەوڵی زامن کردنی سەرکەوتن دەدات لەو فیلمانەدا.
جگە لەوەش ئاراستەی ئێستای بەرهەمهێنانی فیلمەکان وەك جاران تەنیا ڕوو لەفیستیڤاڵە جیهانییەکان نییە کە هیچ کاریگەرییەکیان بە پیشەسازی سینەما بەجێ نەدەهێشت لە کوردستان، بەڵکو ئێستا ئاراستەکە بەرەو بازاڕە کە ئایندەی سینەمای کوردی لەسەر وەستاوە.
بەگوێرەی فیلمی کفن، کە فیلمێکی درێژی ترسە، من خۆم بۆ یەکەم جارە فیلمێکی کوردی بە ستایلی ترس ببینم، پێشم وایە فۆرمێکی نوێیە لە سینەمای کوردیدا، لەبەر دوو هۆکار :
لەپاڵ ئەو هونەرەی دەرهێنەر بەتەکنیکی سینەمایی بەرجەستەی دەکات، بە دروست کردنی چەند حاڵەتێکی دەروونی، بەنیشاندانی شووشتنی مردوو، دەرکەوتنی تارمایی جنەکە، دەرکەوتنی لەناکاوی ئەو تارماییانەو دیارنەمانی لەناکاویان، دەرخستنی دەم و چاوی ترسناك و شێوێنراو، هێنانە دەرەوەی تەرمی مردوو لەشۆرداو زۆر دیمەنی ترسناکی دەروونی، ئاسەوارێکی نەرێنی لەسەرووی سایکۆلۆژیەوە بە بینەر بەجێ دەهێڵێ، بەتایبەت بە ئافرەت کە خۆڕاگری بەرامبەر ترس کەمترە..
هەموو ئەو دیمەنە ترسناکانە لەپێناوی چوونە ژوورەوەی دنیای جنەکان و دەرخستنی نهێنییەکانیان لەگەڵ مرۆڤدا.
کرۆکی بنەڕەتی و ئامانجی سەرەکی ئەوەیە فیلمەکە پێمان بڵێ کە لەزەمەنی عەولەمەو تەکنەلۆژیای ئەمڕۆکە تا ئێستاش پرسی جادوو نوشتەکاری هەر باوەو ئاگاتان لەوە نییە جنەکان لەناو ماڵتان دەژین و ژیانتان وێران دەکەن.
پێ دەچێ بینەری کورد، لاری نەبێت لە وەرگرتنی دیمەنە ترسناکەکان و وەرگرتنی خیتابی فیلمەکە، بە نیشانەی ئەو پێشوازییە گەرمەی لە فیلمەکەی دەکا.
لێرەدا پرسیاری ئەوەم بۆ دروست دەبێت، ئاخۆ هۆکارەکانی وەرگرتنی بینەر چین؟
بەلای منەوە دوو هۆکاری سەرەکی هەن:
1. ئەو تەکنیك و ستایلە سینەماییە چڕەی دەرهێنەر بۆ بەرجەستە کردنی دیمەنە ترسناکەکان بەکاری هێناوە، تەکنیکێکی مەقبولە لای بینەر، وەڵای هەموو دەرهاوێشتە نەرێنی و ئەرێنییەکان.
2. بابەتی فیلمەکە بابەتێکی نوێیە بۆ بینەری کورد، ڕەنگە تا ئێستا

ئەو بابەتە بەدەگمەن لە سینەمای کوردی خرابەتە ڕوو، ئەگەرچی لەسینەمای تورکی و جیهانیدا زۆرە.
جێگەی سوپرایزە (سروشت عەبەڕەش) بە بینەری کوردو سینەمای کوردی ناوەکی نوێیە، بەڵام ئەو ئەزموونەی نیشانی داین دەیسەلمێنێ کە داهێنان بەساڵانی ئەزموونی دوورو درێژ نییە، بەڵکو بەتوانست و لەهاتوویی مرۆڤ لەگەڵ پیشەکەی خۆیدا…لەوانەش لەگەڵ سینەمادا.
ئێستاش ئەگەر بمانەوێت شرۆڤەیەکی لۆژیکی بۆ فیلمەکە بکەین، ئەوە دەبێت لەدوو جەمسەرەوە بۆی بچین.
دەرهێنەر بۆ دروست کردنی ئەو ئەتمۆسفێرە ترسناکانە، هەموو ئامرازە تەکنیکیەکانی خۆی بەکارهێناوە، لەوانە ڕیتم و موزیك و کاریگەریەکانی دەنگ و ڕووناکی، ماسك و ئارایشت و دیکۆر، جگە لەدەرخستنی ڕیتمی بزووتنەوەی کامێراو گۆڕینی گۆشەکانی بەخێرایی بە مەبەستی بەهاوسەنگ ڕاگرتنی ڕیتمی دیمەنەکان.
لەهەموو حاڵەتێکا فۆرمی ترس لەسینەمای کوردی دا فۆرمێکی باو نییە و (سروشت عەبەڕەش) لە شێوەدا بەرگێکی نوێ ی لەبەر کردووە،، بەڵام لە ناوەرۆکدا شتێکی ترە.
لەجەمسەری دووەمدا و لەلایەنە ئایدۆلۆژییەکەوە دەڵێین:
ئەوەی کە فەوفەڕەی ڕووناکی و ڕیتمی موزیك و ئارایشت نایشارێتەوە ئەوەیە کە فیلمەکە ئامانجی دەرخستنی، دیاردەیەکی خەتەرناکی دەروونییە، بەدروست کردنی نوشتەو جادو لەناو کۆمەڵگای کوردی، کە دەبێتە هۆی ماڵ وێرانی بە سەدان تاکی ئەو کۆمەڵگایە.
لێرەوە دەبێت دەرهێنەر ئاگای لەوە بێت، لەڕێگەی گوتاری ئەو فیلمە، وا دەکات خەڵکانێك بە هەڵێشتنی مەرامە ژەهراویەکانیان زۆتر متمانە بە نوشتەو جادوو پەیدا بکەن بە تەڕەسەندنەوە لەیەکترو فیلمەکە هاندەر دەبێت بۆ پەرەسەندنی دیاردەکە نەك ڕێگری لێ کردنی.
چونکە فیلمەکە لەدیمەنێکی لاوازی حکومەتدا دەری خست کە یاساو دەسەڵات هیچیان پئ نییە بۆ ڕێگری کردن.
خاڵی دووەمی ناوازەیی لەوە دایە کە ناکرێت گەنجەکی وەك هیوا کە نوێنەرایەتی نەوەیەکی نوێی کۆمەڵگا دەکات، کار لەسەر دروست کردنی نوشتەوجادو بکات دژی پورزایەکی خۆی.
دەرهێنەر دەسەڵاتەکی گەورەی نیشان داوە لەدروست کردنی ترس و لەم سوچەوەش چێژێکی زۆری بەبینەر بەخشیووە، بەڵام چارەسەرکردنی ئایدۆلۆژی و فەلسەفی لەئاست توانستە تەکنیکیەکەدا نەبووە.
ئەو لەئاکامدا بەبینەر دەڵێ هەر کات گیرودەی ڕووداوی نوشتەو جادوو بوون، پەنا ببەن بۆ مەلاو شێخەکان.
دەرهێنەر لەکۆتایی فیلمەکە ئەو گوتارە بۆ ڕێگا چارەی کۆتایی دا

دەنێ بۆ کێشەکە، کە بێ شك ڕێگە چارەیەکی شارستانی نیە بۆ کێشەکە، کە چارەنووسی نەخۆشیەکی گەورەی کۆمەڵایەتی ڕادەستی چەند مەلاو شێخێکی جادوکار بکەیت و هیچ ئەلتەرناتیفێکی نەدەیتێ ئەوان نەبێت. لە کۆتاییدا سینەما خیتابی خۆی دەگەیەنێت، بەڵام ئەگەر خیتابی دەرهێنەری فیلمی کفن لەو سەردەمە پێشکەوتووەی دنیادا گەڕانەوە بێت بۆ جادوکەرەکان، ئەوە دیارە، بێ دەسەڵات بووە لە دۆزینەوەی رێگە چارەسەرێکی لۆژیکی و لەڕووی ئایدۆلۆژییەوە شکست دێنێ.
ئەکتەرەکانی کفن کۆمەڵێ ئەکت□ری ب□ژاردەو پڕ توانابوون ل□ بەرجەستە کردنی کاراکتەرەکانیان، بەتایبەت (چریکە عەبەڕەش) کە لەنواندن و ئەدای بەهێزی، ڕیتمی فیلمەکەی گەیاندە لوتکە.

(فیلمی کفن) بۆ ناو کفن!.. د.هەژار مەعروف

لە مانگی ٨ ی ٢٠٢٤ وە ئەم فیلمە کوردیە لە سینەماکانی کوردستاندا پیشاندرێ، دوای ئەوەی کەوتمە بەر لافاوی بێبەزەیی ڕیکلام بۆی، منیش پتر لە دو سەعات لە ژیانی خۆمم کرد بە قوربانی ! چی لەوە خۆشترە فیلمێک بە زمانی شیرینی کوردی ببینی!
وەک بینەرێکی ئاسایی و پزیشکێکی پسپۆڕی دەروونی ئەم سەرنجانەم لەسەر فیلمەکە هەیە، هیوادارم هونەرمەندان و فیلمدۆستان ڕەخنەگرانی سینەمایی و هونەری بچن فیلمەکە ببینن و ڕای خۆیان لەسەری دەربڕن.
لە ڕوی تەکنیکی و فۆرمەوە: بەڕاستی گرمە و ناڵە و قیژە و نەڕە نەڕ و دەنگدانەوە پەردەی گوێی بینەران و مێشکیانی ئازاردەدا ، وێنەکان زۆربەیان ترسناک و ناشیرین و غەیبی و دراکۆلایی بون، بۆیە ئەم فیلمە دەچێتە خانەی فیلمە ترسناکەکان و نابێت بلیت بە منداڵ و مێردمنداڵ و هەرزەکار بفرۆشرێ و هەر لە ڕیکلامکردن بۆیدا دەبێت ئەمە بە ڕونی بوترێ!
لە سەر شێوەی فیلمی هۆلیۆدی کە دەبێت بە خۆشی و شادی کۆتایی بێت بۆ نمونە بە لەدایکبوونی منداڵێک کە زۆر جار (happy end) دەرهێنەرانی دنیا بە دەنگی گریانی منداڵێک مژدەمان دەدەنێ ، بەڵام لەم فیلمەدا بە تکانی چەند دڵۆپێک خوێن لە دامێنی ژنە

پاڵەوانی فیلمەکەوە پیشانمان دەدات ، خوێن مەرج نیە نیشانەی لەدایکبونی منداڵێک بێت بەڵکو دەشێ نیشانەی لەکەوتەی نائاسایی دوگیانیەکە بێت، نەدەکرا بە پیشاندانی خوێن بێت؟ بۆ نمونە بە پیشاندانی ژنەکەبێت لە کاتێکدا کە ژان گرتویەتی وهاوژینەکەی لە گەڵیدا وەک هاوسۆزی ماچی دەکات و نازی دەداتێ؟ مەگەر گەلی کورد لە ڕابوردو و ئێستادا و دۆخی ئیمڕۆی هەمو جیهان ڕۆژانە خوێن ناکەن بە قوڕگ و نایکەن بە دەموچاومان دا.

لە ڕوی ناوەڕۆکەوە: فیلمەکە باسی جادوکردنی ژنێک دەکات لە خوشکەکەی خۆی وەک تۆڵەی ئەوەی کە کچەکەی نەداوە بە کوڕەکەی، کچەکە دەدرێت بە کوڕێکی تر و پاش ماوەیەک بە هۆی جادوەکەی پوریەوە یان بە هۆیەکی تر دایکی دەمرێت و خۆیشی توشی نەخۆشیی دەرونی دەبێت و ژیانی ژن و میردیی بەتەواوی دەشێوێ و منداڵی نابێت وهەستی بینین و بیستنی دەشێوێ و زو زو کە لە ماڵەوە بەتەنیا دەبێت توشی ترس و تۆقان دەبێت و دیمەنی شتنی تەرمی دایکی و شیوەنی کوردانەی لەخۆدان و لاوانەوەی ژنان دەبینێ و دەبیسێ، ئەمە لە ڕوی دەروناسیەوە پێی دەڵێن (hallucination) واتا هەستشێوان و وڕاوە.

لە فیلمەکەدا لە بری ئەوەی بیبەن بۆ لای پزیشکێکی دەرونی یا پزیشکی هەر پسپۆڕیەکی تر، دەیبەن بۆ لای مەلایەک کە ئەمیش پیاوێکی یاریدەدەری هەیە پسپۆڕە لە دەرهێنانی جنۆکە و جادو لە لەشی مرۆڤ، دەرهێنەری فیلم ئەم ڕۆڵەی داوە بە پیاوێکی ڕوخسار زۆر ناشیرین وترسناک، باشە پیاوێک ڕۆڵی فریادڕەس و دوکتۆر و ڕزگارکەر ببینێ بە قەز و باڵا بەرزێکی وانەبێت کە خوشکی خۆی حەیرانی بێت؟ بە ئازاردانی دەرونی بینەر دەبێت ئەمیش وەک دیمەنە ترسناکەکانی تری فیلمەکە بێت؟ تەنیا دیمەنێکی جوان من لە فیلمەکەدا بینیم وێنەی گۆڕی دایکی کچەکەیە و چەپکە گوڵە کەی سەری!

مەلا و یاریدەدەرە دراکۆلاییەکەی بە هەندێ ئایەتی قورئان و اللە اکبر و جم و جوڵی هیستیریایی کچەکە وەک پەڕجویەک (موعجیزە) چاک دەکەنەوە و ژیان ئاسایی دەبێتەوە.

من دوای ٢٥ ساڵ ژیان و هێنانی دوکتۆرا لە دەروناسی و کارکردن وەک پزیشکی دەرونی لە ئەڵمانیا و ١٢ساڵی تر لە ٢٠٠٩ وە لە سلێمانی بەردەوامم لە پسپۆڕیەکەمدا.

ئەوەی لە فیلمەکەدا هاتوە ڕاستە، لە کاری ڕۆژانەمدا سەدان بەسەرهاتی وام بیستوە کە بە ئێستاشەوە ڕودەدەن ، فیلمەکە لە سەر بناغەی ئەم بەسەرهاتە ڕاستەقینانە دروستکراوە، بەڵام ئایا فیلم دەبێت ئاوێنە یا کۆپیی کوتومتی وێنە و ڕوداوە ڕاستەقینەکان بێت؟ نەدەکرا لە فیلمەکەدا چارەسەرە زانستیەکە بخرێتە ڕو و نەک درۆ و

خەڵەتاندنی ئەوەی نەخۆشیی دەرونی بە دەرهێنانی جنۆکە و جادو و نزای شەڕ چارەسەر بکرێ ؟ یا باشتر نەبو فیلمێکی دۆکومێنتاریی پڕ زانیاریی ورد لە سەر بابەتی خۆرافیات و بیری پوچ و بیبنەما و نالۆژیکی ئاینی و نائاینی دروست بکەن و چارەسەری کێشەکەش لە ڕوی زانستییەوە بخەنە ڕو؟
وادیارە بەرهەمهێنەر و هەمو تیمی فیلمەکە باوەڕیان بە هەمو ئەو خۆرافیاتانە هەبێت بۆیە دەرهێنەرناهێڵێ پاڵەوانەکەی هانا ببات بۆ گوگل و کتێب و ڕاوێژکاری دەرونی و کۆمەڵایەتی و پزیشکی دەرونی یا پزیشکی مێشك و دەمار و پسپۆڕییەکانی تر، ئەو هەر مەلایەک و جادو- دەرهێنەکی ناشیرینی بەسە کێشەدەرون- کۆمەڵایەتییەکانی ژنە پاڵەوانەکەی پێ چارەسەربکات! هەزار جار مەخابن !! ئاخ کوردی داماو!

سەروەر و بەیان .. فڕین بەرەو ناخی دەریا .. (١).. مەولود ئیبراهیم حەسەن

نووسەری بەتوانا (سەروەر ئەحمەد) گەنجێکی هەوەیر بوو ، لە گەڵ ئەمە هاو زانکۆو هاو کۆلیژ بوو ، ڕۆشنبیرێکی گەورەو خوێنەرێکی بە توانابوو ، بەو چەند چیرۆکەی کە بڵاوی کردەوە دەریخست کە نووسەرێکی مەزنە ، بەداخەوە دواجار لە گەڵ خاتوو(بەیان) ڕێگایەکیان هەڵبژارد .. دەی هەمووانیان پێ ژانکرد .
هەواڵی کوڕێ هەولێرییەکە..
من ساڵی ١٩٨٠ لەگەڵ دەستپێکردنی شەڕی ئیران عێراق لە زانکۆی بەغدا ، لە کۆلیژی ئاداب بەشی زمانی فارسی وەرگیرام ، بەشەکە خواستی خۆم نە بوو ، بەڵام ؛ ئەو ساڵە نمرە بەرز بووەوە من لە بەشی فەرەنسی وەرنەگیرام ! ئیتر بە ناچاری چوومە ئەو بەشە ؛ ساڵی دووەمی خوێندن ، کە(خوێندکار).(٢)ە تازەکان وەرگیرابوون ، بیستم کوڕێکی هەولێری لە بەشی ترکی وەرگیراوە ، ئەودەم گەنجە کوردەکان بەگستی پەیوەندییەکی جوانیان لە گەڵ یەکتردا هەبووە ، کە گەنجێکی تازە لە بەشێک وەردەگیرا هەموو هەوڵیان دەدا بیناسن و چی بەیان

بکرێ یارمەتیان بدەن ، هەتا ئەوانەی بە جێگابوون و هەشتا ناویان
بە بەشی ناوخۆ دەرنەچووبوو ، لەگەڵ خۆیان دەیانهێنا نەوە بەشی ناو
خۆ و نەیاندەهێشت ، بچنە ئوتێل .. زۆر بەی گەنجەکانیش کوڕە
هەژارو مام ناوەندی بوون ، بە ئەوەی خەرجی زیاد نەکەن و هەر زوو
تیکەڵی خوێندکارانی بەشی ناو خۆ بن !
ناسینی کوڕە هەولێرییەکە .. من و ڕەحمەتی (عەبدوڵڵا قادر گەڕان
)کە ئەو لە بەشی ئینگلیزی وەرگیرابوو، هەردوکمان تەمەنمان لە
خوێندکارەکان گەورەتر بوو ، بە هەی ژیانی تایبەتی خۆمانەوە
هەریەکەو چەند ساڵێک دوا کەوتبووین ، لە گەڵ مامۆستا عەبدوڵلا
گەڕان بەدوای سۆراغی ئەو کوڕە هەولێرییەوە داچووین ، بە هەی کاک (
کامەران عوسمان) کە ئەویش لەگەڵ ئێمە لە بەشی فارسی وەرگیرابوو
(سەروەر ئەحمەد)مان دۆزیەوە ، سەروەر کوڕێکی باریکەڵەی کەمێک
کورتە باڵاو ڕەنگ ئەسمەری و هێمن و بن باڵ پڕ لە کتێب و گۆڤار
بوو ، زۆر بەی کات جگەرەی بە دەستەوە بوو. گەنجێکی کەمدو بوو ،
کە دەتدواند ئەو سەیری بەردەمی خۆی دەکرد ، زۆر تر گوێی دەگرت و
کەمتر گفتوو گۆی دروست دەکرد ! بە خێر هاتنمان کردوو هەردووکمان
خۆمان پێناساند و ئامادەیی خۆمان بە هەموو یارمەتی و هاوکاریەک
دەربڕی .. کە زانی هەردووکمان خەڵکی هەولێرین گەشانەوەیەکی
لێدەرکەوت و سوکە سوپاسێکی کردین..
ئەو کوڕە هەولێرییە سەروەر ئەحمەد بوو..
سەروەر زۆر کەم تیکەڵی خوێندکارەکان دەبوو ، کەمدو و لاتەریک بوو ،
کەمتر سڵاوو ڕۆژباشی دەکرد .. زۆر نەرم و ساردیش وەڵامی دەدایەوە
! تەنیا کەسێک کە زۆر تر لە گەڵ ئەو دەبیندرا ، کاک کامەران
عوسمان بوو ، کامەران کوڕێکی دەم پڕ نوکتەو لەو بە خەندە دەنگ
بەدەرەوە بوو ، لە گەڵ سەر وەر بەردەوام بە ترکی قسەیان دەکرد ،
کامەران بە نوکتەو دەنگە بەرزو خەندەکانی دەیتوانی سەروەر بخاتە
پێکەنین .. پێکەنینی نەرم و لە سەر خۆ ! بە ڕاستی سەروەر لە
هەمووان زیاتر دڵی بە کامەران دەکرایەوە ، کامەران ئەگەر ڕۆژێک
سەروەری نەدیبا ؛ کە دەیبینی دەیگوت : سەروەر دینسز هاردە سەن ؟
ئیتر ئەو هاردە سەنە ، کلیلی کردنەوەی زارو دڵی سەروەر بوو !
سەروەر زۆر چاک کەسایەتی کامەرانی خوێندبووەوە ، زۆر جار پێی
دەگوت : کامەران دەبێتە باوکێکی باش بە منداڵەکانی ! هەربە
ڕاستیش وادەرچوو ، کامەران پاش تەواکردنی خوێندن ڕووی لە کاسبی
کردوو بەو کاسبیە ژیانێکی باشی بە خۆی دروستکردوو دوا ڕۆژی
منداڵەکانیشی مسۆگەر کرد ، من هەر جارێکی کامەران دەبینم .. ئەو
قسە حیکمەت ئامێزو پێشبینییەی سەروەرم دێتەوە یاد ، زۆر جاریش بە
کامەرانم گوتووە ، ئەلحەق کامەرانیش بە زەردەخەنەیەکەوە ئەم

ڕاستیەی دەسەلماند !
سەروەر ئەحمەد چیڕۆکنووس بوو ..
سەروەر بە هەی لاتەریکی و سنوور بەندی خۆیەوە زۆر کەم تێکەڵ خویندکارەکان دەبوو ، کەمتریش لە دەرەوەی زانکۆ دەبیندرا ! ! تا چیرۆکێکی (سەرکەوتن بەرەو خوارەوە !!) بە زمانی عەرەبی لە گۆڤاری (الاقلام) بڵاو کردەوە . ئەم چیڕۆکە هەژانێک بوو لە نیو ڕاگەیاندنی ئەدەبی عەرەبی ، ناوەرەکەکەی زۆر نوێ بوو ، چیڕۆکەکە زۆر تازەو ئاست بەرز بوو ، خوێندەوارێکی زۆری بۆ خۆی پەیداکرد ! عەرەبەکان نەیاندەناسی ، لایان وابوو عەرەبە ، چۆن لە گۆڤارەکەدا ناوی بە ئیملای عەرەبی (سرور احمد) نووسراو بوو و ناوەکەش نوێ بوو، هەندێک بە نووسەرو چیڕۆکنووسێکی جەزائیریان دەزانی !؟ من خۆشم کە گۆڤارەکەم کڕی وخوێندەوە ، نەمزانی ئەم(سرور احمد) ە سەروەر ئەحمەدە کەی خۆمانە ! دواتر کە گۆڤارەکەم بە بن هەنگلیەوە بینی ، پرسیم چیڕۆکی – صعود الی السفل – ت خوێندەوە ؟ بە زەردەخەنەیەکی پڕ لە شەرمەوە .. گوتی ئەوە چیڕۆکی منە !! بە ڕاستی شادیەک دایگرتم و هەتا پێمکرا دەسخۆشیم لێکردوو بە چیڕۆکەکەم دا هەڵگوت ، هەستم کرد شەرمێکی داهێنەرانە ڕەنگ و ڕووی داگرتووە !
حکومەت دەڵێ : فەرموون ئەم کتێبانە بخوێننەوە..
ئیتر لێرەوە من سەروەرم وەک نووسەرێکی گەورە هاتە بەرچاوو ، هەر جارێک یەکترمان دەدی و جار هە بوو پێکەوە لە زانکۆ دەچووینە دەرەوە ، باسمان هەر باسی ئەدەب بوو ، هەتا دەهات زۆر ترو چاکتر توانای ئەو گەنجە هەولێریەم بۆ دەر دەکەوت . بە تایبەت هەندێک لە ڕۆمانەکانی وا خوێندبووەوە ، وەک ئەوەی ڕۆمانەکەی ئەزبەر کردبێ ! کە باسی دەکردن وات دەزانی یەکێکە لە کارەکتەرەکانی ڕۆمانە کان ! پاش نیوە ڕۆیەک پێکەوە لە کۆلیژ چووینە دەرەوەو لە کۆڵانە تەنگەکانی پشت شەقامی ڕەشید نانێکی هەژارانەمان خواردو لە گازینۆی پەرلەمان ، چامانخواردەوە .. پاشان هەڵساین و چووینە شەقامی (متنبی) و بە نێو کتێبان دا شۆڕ بووینەوە ، هەرچی چاومان گەڕا هیچمان دەسنەکەوت ، من بە دوای سەرچاوی فارسی دا دەگەڕام ، سەروەریش چاوی بە دوای ڕۆمانی تازەوە بوو ! هەردووکمان گەڕییمان لەم بازاڕە وشکەی کتیب و سەرچاوە دەکرد ، لە پڕ سەروەر گوتی : کاک مەولود دەزانی ئەو کتێبانەی ئەمە دەیانخوێنینەوە ، حکومەت پێمان دەڵی : ئەم کتیبانە بخوێننەوە !! گوتم چۆن کاک سەروەر ؟ گوتی : حکومەت ڕێگا بەوکتێبانە نادات کە بە مەترسی دەزانی بۆ ڕژێمەکەی خۆی بێنە وڵات ، ڕێگەش بەو کتبانەدەدات کە لە گەڵ بەرژەوەندی ئەو دەگونجێ ، ئەوسا دەڵێ .. فەرموون ئەم کتێبانە

بخوێننەوە ! قسەکەی زۆر مەعقوولە بوو، گوتم : ڕاست دەکەی کاک سەروەر . هەتا دەهات سەروەر زیاتر دڵی خۆی لای من دەکردەوەو ئازادانەتر قسەی دەکرد و منیش بەرە بەرە توانای سەروەرم بۆ دەردەکەوت و ڕێزم دەگرت .

سەروەر ئەحمەد بەردەوام بن باڵی پڕ بوو لە کتێب و گۆڤار ، هیچ ڕۆژێک کتێبێکی مەنهەج و بەشەکەیم - ترکی - بەدەستەوە نەبینی ! شتێکی سەرنجم دەدا هیچ کتێب و گۆڤارێکی کوردیشم بەدەستەوە نەبینی بوو ، جگە لەوەش هیچ ڕۆژێک باسی نووسەرێکی کورد یان ترکی نەدەکرد ، نە کۆن و نە نوێ ؛ زۆرتر بە دوای ئەدەبی ڕۆژئاوایی و نووسەرە ڕووسەکانەوە بوو ، بە تایبەت ڕۆمان نووسە گەورەکان .

سەروەرو لیستێک ڕۆمان ..

هاوین بوو لە هەولێر ولە شەقامی تەعجیل کاک سەروەرم بینی ، چاک و چۆنیمان کرد ، هەواڵی ئەدەب و خوێندنەوەم لێپرسی ؟ وەرەقەیەکی لە باخەڵی دەرهێنا ، لەو وەرقە خەت خەت و گەورانەی دەفتەرە سەت پەڕەیەکان ، کە لە ئەوی فەڕەی ئیستا گەورە تر بوو ، بە لستێک ناوی هەموی ئەو ڕۆمانانەی نووسیبوون کە خوێندبوونیەوە ؛ گوتی : ئەم ڕۆمانانەم هەمووی خوێندووتەوە ! کە سەیری لیستەکەم کرد ، ڕووەکی وەرقەکەی پڕ کرد بوو پڕبوو بوو بووەوە لای ئەودیویش ، ڕۆمانی وای تێدا بوو کە من هەر ناویشم نە بیستبوون ! بە گەرمی دەستخۆشیم لێکردوو ، لە دڵی خۆمدا گوتم : ئەم سەرو دڵە بچووکەی سەروەر چۆن جێگای ئەم هەموو ڕۆمانە گەورەو پڕ لە ڕوداوو کەسایەتی و کێشمە کێشمەی تیدا دەبێتەوە ؟!! لە نەو قسەکانیدا گلەیی لە کەسانێکی بەرپرس کرد ، کە لە دانیشتنەکا وایان نیشانداوە ، مادام دەسەڵات و پارەیان هەیە دەتوانن نووسەریش دروست بکەن !! گوتی : ئەوانە زۆر سەیرن !؟ گوتم : ئەو نووسەرانەی دەسەڵات دروستیان دەکات ، نووسەر نین ؛ ئامێرن !!

دەمەوە زۆر ترین کەس بمبخوێننەوە ..

سەروەر ئەحمەد هەرچەندە چەند چیرۆکێکەی بە عەرەبی و لە گۆڤاری عەرەبی بڵاو کردوە ، بەڵام ؛ لە نەوەندی ئەدیبانی کوردیش گرنگیەکی زۆری پێدرا ، هەر زوو چیرۆکەکەی کرایە کوردی و خەڵکێکی زۆر دەیانخوێندەوە .

لە گەڵ سەروەر نەوانمان گەیشتبووە ئاستێک .. بە پەردە قسەمان لە گەڵ یەک دەکرد ، ڕۆژێک باسی (زمانی نووسین) هاتە نەو قسە کانمان ، گوتم : کاک سەروەر لە نووسەرانی کورد ، کەسانێک هەن بە زمانی عارەبی نووسیویانەو جوانیشیان نووسیوەو بەرهەمیان بڵاو کردووتەوە ، دوا جار جارێک پەشیمانیان لە دەر کەوتووە ! تۆ چۆنە بە عەرەبی دەنووسی ؟ چاکتر نیە بە ترکی یان کوردی بنووسی ؟! گوتی

: زمان لای من گرنگ نیە ! ئەوە گرنگە نووسینەکانم بگاتە زۆر ترین
خو□ن□وار ! ئەگەر بە ترکی بنووسم ! سەت کەس دەمخووینن□و□ !؟
ئەگەر بە کوردیش بنووسم ، هەزار کەس دەمخوێننەوە ! بەڵام ، کە بە
عەرەبی دەنووسم پێنج هەزار کەس زیاتر دەمخوێننەوە !! گوتم :
بمبوورە کاک سەروەر مەبەستم ئەوە نیە کە تەداخوڵ بە جۆری نووسین
و زمانی نووسینت بکەم ! ئەم نووسین بە زمانێکی تر لە نێوەندی
ئەدەبی بەردەوام قسەی لە بارەوە دەکرێ ! گوتی : نا ..کاک مەولود
خەڵکی تریش ئەو پرسیارەیان لێکردووم ، ئاساییە و من ڕای خۆمە .
بەیان و سەروەرو دوا دیدار ..
خاتوو بەیانیش هاوکۆلیژی ئێمە بوو، من لە نزیکەوە دەمناسی ،
کچ□کی بەڕێزو باش بوو ، بەڵام ، ئەو کچە بە دوای بەهەشتی خەیاڵی
خۆی دا دەگەڕا ، کەچی ؛ بۆی نەدەکرا ئەو بەهەشتە خەیاڵی و ئەم
بەرچاو- واقیع- ە بگەینێتە یەک ! هەر بۆیە بەردەوام نیگەرانیەکی
پێوە دیار بوو ! خاتوو بەیان لە پەیوەندیەکی پێشتر سەرنەکەوتبوو!

لە کۆتایی ساڵی خوێندنی ١٩٨٤ڕۆژێک پێش نیوەڕۆ گەڕامەوە بەشی
ناوخۆ ، لە بەردەرگای پرسگە خاتوو بەیانم بینی و چاک و چۆنیمان
کرد، گوتم : خێر بەیان خان لێرەی ؟ گوتی؟ کاک مەولود دەتوانی کاک
سەروەرم بۆ بانگ بکەی ؟ گوتم : بەسەر چاو ئەگەر لە ژوورەکەی بێت
، ئاگاداری دەکەمەوە ، گوتی: من چاوەرێی دەکەم . سەرکەوتم و
چوومە ژوورەکەی سەروەر ، ژوورەکە چۆڵ بوو، سەیرم رد لە سەر یەکێ
لە قەلوێرەکان یەکێک لە ژێر بەتانی گرمۆڵەی کردووە ؛ هاوینیش بوو
! گوتم : کاک سەر وەر .. کاک سەروەر ! بەبێ تاقەتی بەتانیەکەی
لەسەر خۆی لادو چاوی هەڵگلۆفت و گوتی : ها کاک مەولود چیت دەوێ ؟
گوتم : هەستە ئەوە خاتوو بەیان لە بەردەم پرسگەی ناوخۆ چاوە ڕێت
دەکات . کە ناوی خاتوو بەیانی بیست ، بە بێ ئەوەی هیچ ب□□□ ! ب□
پەڵە هەڵساو چووە خوارەوە! من لە بەردەرگای ژوورەکەی خۆمانەوە لە
نهۆمی دووەمەوە سەیرم دەکرد ، سەروەر خێرا دەڕۆیشت و ڕۆیشتنێکی
نا ئاسایی ، هەر سەیرم دەکرد .. تا لە چاو بزر بوو ! بەداخەوە
ئەو دەم نەمدەزانی ئەمە دواجارە من کاک سەروەر و خاتوو بەیان
دەبینم !؟ ئەوەی ڕاستیش بێت من پێشتر هیچم لە بارەی پەیوەندی ئەم
دووانە نەدەزانێ و چاوەڕێی پەیوەندیەکی ئاوا نە بووم !!
ونبوونی بەیان و سەروەر ..
دواتر زۆر بەدرەنگەوە ، زۆر چیڕۆکی بێ سەرو شوێن بوونی خاتوو
بەیان و کاک سەروەرم بیست ؛ هیچیان بۆ من جیگای بروا نە بوون !
لە نیو چیڕکەکانی بزر بوونیان ، دوو جێڕۆک زۆر تر بڵاو بوونەوە ،
یەکیان خۆ بە ڕووبار دادان وخۆکوشتن بوو ، کە من بۆ خۆم بڕوام

نەدەکرد ! ئەوەی تریان گیرانیان بوو لە لایان دەزگا ئەمنیەکانی عێراق لە هەوەی چوونە دەرەوەیاندا !؟ بە ڕای من ئەمەیان ڕێی تەدەچوو . چۆن من ئەوەندەی لە گەڵ کاک سەروەر دوابووم ، هیچ ڕێژەک هەمایەکی ئاوام لێ نەبیستبوو ! کە خەیاڵی خۆ کوشتنی هەبێت ! زیاتر بۆ ئەوە دەچووم کە سەروەر وەک گەنجێک و نووسەرێکی بە توانا دەیهەوێ ببێتە نووسەرێکی ناودارو بەر هەمەکانی بە دنیادا بڵاو بێتەوە ! پەیوەندیەکەشی لە گەڵ خاتوو بەیان بەمن زۆر کت و پڕو تازە بوو ، چۆن هەوەس و کەوتەکانی سەروەر و لاتەریکیەکەی لەوە نە دەچوو مەلی بۆ دوای کچەوە بێت ، چونکە منی هیچ ڕێژەک نەمدیبوو لەگەڵ کچیکا ڕاوەستێ و قسە بکات ! خاتوو بەیانیش ، وەک پێشتر نووسیم بۆ دوای بە هەشتی خۆی دادەگەڕا ، ئێستا کە لە گەڵ سەروەر یەکتریان ناسیووە ، دەیهەوێ ژیانی داهاتووی خۆی مسۆگەر بکات !
خۆ کوشتنەکەیان بوو بەڕاست ..
کاتێ لە ژمارە (٣٧) گۆڤاری دیوان وەسیەتنامەی ئەو دووانەم خوێندەوە ، بەو پەڕی داخەوە ناچار بووم ، ئەو چیرۆکی ترازیدی وتاڵەی خۆ کوشتنە بڕوا بکەم ! سەروەر گەنجێکی ڕۆشنبیرو بە توانا بوو، خوێندەوارێک بوو لە خویندنەوەدا کتیب خۆی لە بەر نەدەگرت ؛ بە تایبەت ڕۆمان .. سەروەر بەو گەنجیەی خۆی ڕەوشتی داهێنەرێکی خاوەن ئەزموونی هەبوو ، نان و بەرگ هەر هەندە پێویست بوون ، بەلای ئەوەوە ، ڕووت نەبێت و برسی نە بێت ؛ ئەو تەنیا شتێک کە تێری لێنەدەخوارد .. خوێندنەوە بوو خوێندنەوەی ڕۆمان .. !! سەروەر لە تەمەنی بیست و پێنج سالی دا ڕێگای مەرگی هەڵبژارد و لەم ڕێگایەشدا بە تەنیا نە ڕۆیشت .. خاتوو بەیانیشی بەگەڵ خۆی دا ، دوا جار خاتوو بەیان نەگەیشت بە بە هەشتەکەی خەیاڵێ . بەڵام ، گەیشت بە هاوڕێیەکەی هەتا هەتایی و پێکەوە بەرەو ناخی دەریا هەڵفڕین.. ڕوحیان شاد ..
**
(١)چەند مانگێک لەوە پێش. پێش نیوە ڕۆیەک لە بەردەم قەڵا ، لە تەنیشت کتێبخانەکەی سیروان ، پشتمان بە قەڵا دا بوو و سنگمان ڕوو لە هەتاو ، ئەمە چەند برادەرە بووین مامۆستا (سمکۆ عەبدولکەریم) ی سکرتێری گۆڤاری (دیوان) گوتی : بۆ تەمای فایلێکی تایبەتین سەبارەت بە ژیانی (سەروەر ئەحمەد)، منیش گوتم : پێکەوە بووین لە زانکۆ منیش یادگاریم لە گەڵ هەیە ؛ مامۆستا سمکۆ گوتی : باشە چی دەزانی بینووسە . گوتم : بەسەرچاو . من هەر خۆم دەمێک بوو هەستم دەکرد پێویستە ئەوەی دەیزانم لە بارەی ئەم چیرۆکنووسە گەورەیە ..بینووسمەوە ! بەداخەوە ئەو قسەی بە مامۆستا سمکۆم دابوو لە بیرم کرد ! کە ژمارە ٣٧ گۆڤاری دیوانم بینی و فایلە

تایبەتەکەی سەروەر ئەحمەدم خوێندەوە ، گوتم : حەیف زۆر دوا کەوتووم ! دەستم بە نووسین کرد . شاد دەبم ئێستا ئەگەر برایانی گۆڤاری دیوان ئەم نووسینەم بە بڵاو بکەنەوە .

(٢)خوێندکاروقوتابی : دەمەکە سەیر دەکەم لە بەکار هێنانی ئەم دوو ناوە ، تێکەڵیەک هەیە ؛ من بە چاکی دەزانم ، قوتابی بۆ ئەو منداڵانە بەکار بێت ، کە سەرەتا دەچنە بەرخوێندن تا دوازدەی ئامادەیی ، چۆن ئەم قۆناخە قوتابی بە خواستی دایک و باوک دەچیتە بەر خوێندن و کەمتر خواستی خۆی تێدا هەیە .

بەڵام ، قوتابی کە لە دوازدەی ئامادەیی دەردەچێ ، خواست و ئامانجێکی خۆی هەیەو بە دوای بەشێک دادەگەڕێ کە خۆی بتوانێ پێبگات ، بۆیە دەخوێنێ و کاردەکات بەرەو ئەو بەشە ، لەرەوەیە کە ئەو خوێندنە دەکات بەکاری خۆی ، بۆیە من پێمباشە بە قۆناخی پەیمانگاکان و کۆلیژەکان و تا دەگاتە ماستەرو دکتۆرا وشەی خوێندکار بەکار بێت .

نووسینی : مەولود ئیبراهیم حەسەن

٧/ ٢٠٢٤ – هەولێر

گفتوگۆ لەگەڵ گۆرانیبێژ(ئومەد قادر زیرەك).. هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

ئومەد قادر زیرەك: مەرج نیە گۆرانی بێژ ژەنیار بێت بەڵام مەرجە گوێچکەی موزیکی بێت و دەنگەکان بناسێت

ئومەد قادر زیرەك: هەندەك لە گۆرانی باوکم هەیە تائێستا بڵاونەکراونەتەوە لەلای خۆمان پاراستوومانە

گۆرانیبێژ(ئومەد قادر زیرەك) ئەگەر چی بەرهەمی بڵاوکراوەی کەمە بەڵام لە ئێستادا چەند بەرهەمێکی ئامادەیە بۆ بڵاوکردنەوە ،کاریگەری دەنگی هونەرمەندی کۆچکردووی باوکی (قادر زیرەگ) ،هۆکار بووە کە ئەویش بیر لە گۆرانی ووتن بکاتەوە هەربۆیە لەسەردەستی هونەرمەند مامۆستا(وریا ئەحمەد) دەچێتە پەیمانگای

هونەرەجوانەکانی هەولێر پێنج لە بەشی موزیگ دەخوێنێت،دوایش دەچێتە ئەکادیمای هونەرەجوانەکانی هەولێر لەوێش چواری خوێندنی موزیك بەسەرکەوتووی تەواو دەکات لە ئێستادا سەرپەرشتیاری هونەرییە لە پەروەردەی ناوەندی هەولێر ئەمەش لە نزیکەوە ئەم هەڤپیڤینەمان لەگەڵیدا سازدا.
هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

***پێمان باشە سەرەتا بۆ خوێنەرەنمان باس لە کاروانی هونەری خۆت بکەیت.**

- کاروانی هونەری من لەو کاتەوە دەست پێدەکات کاتێ چاوم کردەوە تەنیا لە تیڤی و وێنەکان باوکی ڕەحمەتیم (قادر زیرەك) دەبینی و گوێم بە گۆرانیەکانی شل دەکرد بەدەم سۆز و ئاوازە پڕ لە دەنگە زوڵاڵ و کوردانەکەی بۆ دڵێکی پڕ لەخەم و دووری چاوەکانم هێدی هێدی نەرمە بارانێك ئاسا هەندێ جار بەر شاشەکەی لێ دەگرتم هەندێ جار ڕومەتەکانمی تەڕ دەکرد و بەکەڵەك خەمەوە ڕۆژانم بەڕێ دەکرد تا ئەو کاتەی بۆ هاوکاری مامۆستای موزیك ژەن و ئاواز دانەر مامۆستا(وریا ئەحمەد) خۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر بینیەوە و دواتر تەواوکردنی کۆلیژی هونەرە جوانەکان لە هەردوو قۆناغی خوێندن دا بەشداری بەشی زۆری چالاکییە هونەرییەکانم دەکرد ..لە دوای دەرچوونم لە چەندین گۆرانی تایبەت بەخۆم بڵاوکردەوە لە ئێستاش سەرپەرشتیاری پەروەردەیم لە پسپۆڕیەتی هونەرییم لە پەروەردەی ناوەندی هەولێر.
  *ئەو کاتەی هونەرمەند(قادر زیرەك)ی باوکت کۆچی دوایکرد تۆ منداڵ بوویت هەبووە چیت لەیاد ماوە؟
  -ئەوکاتەی باوکم کۆچی کرد من تەمەنم چوار ساڵ بوو سۆزی باوکایەتی لەبەردەم شاشەی تیڤی و ڕادیۆ و ریکۆرد بوو کە ئەوکات فێنکایەکی زۆریان پێ دەبەخشیم و ئارامیان دەکردمەوە.
  ***هونەرمەند قادر زیرەك تائێستا گۆرانی هەیە بڵاونەکرابێتەوە؟ هەموو ئەرشیفی لەلای بەڕێزتان هەیە؟**

- بەڵێ ئەرشیفی هونەری باوکم بەشێکی زۆری لەلای منە و ئەوانەی بڵاویش بونەتەوە چەند وێنەیێك نەبێت هەمووی هی ئ
  لەمەیەو و بڵاوکراوەتەوە وە هەندێکی گۆرانی هەیە بڵاونەکرایتەوە تائێستا پاراستوومانە.

*تاچەند گرنگە گۆرانیبێژ ژنیار بێت؟ خۆت کامە ئامێر دەژەنیت؟

▪ بە پرسیاری ئێوەی تا چەند گرنگە گۆرانیبێژ ژەنیار بێت .. ئەمە با وابڵێین تا چەند گرنگە گۆرانی بێژ یا هونەرمەند بەگشتی ڕۆشەنبیر بێت لە ڕوی ژەنین و ئامێر ناسیەوە ...چونکە ڕۆشەنبیریەتی ژەنین و ژەنیار بە گۆرانی بێژ گرینگە تا بتوانێ هاوکاری دەنگی بکات مەرج نیە گۆرانی بێژ ژەنیار بێت بەڵام مەرجە گوێچکەی پاك بێ و دەنگەکان بناسێ و توانای ئەدای لە بەرزترین مەودا هەبێت و هەما هەنگی و لەگەڵ ئامێری موزیك بكات و بە نەشاز نەبێت.
*ئەمە دەزانین چەندین گۆرانی خۆت هەیە، هۆکار چیە تائێستا بڵاو نەکردۆتەوە؟

▪ دیارە زانیاریتان هەیە...
*بەڵێ بێگومان هەر بۆیە ئەو پرسیارەشمان کرد؟

▪ من لە ٢٠٠١ گۆرانی (بە سەداغ نیم) تۆ مار کرد لە تیڤی هەرێم کاری وێنەگریم بۆ کرد و بڵاوم کردەوە، دواتر پلانم دانا تا سی دیێك بڵاو بکەمەوە کە ئەوکات باری دارایی زۆر خراپ بوو هەندێ گۆرانیم تۆمار کرد لە سەر ئەرکی خۆم ئەوەبوو برا بچوکەکەم نەخۆش کەوت و منیش ئەرکی ئەو خێزانەم لە ئەستۆ بوو هیچ پاڵپشتیەکم نەبوو دواتر هەستم کرد تاوانە دەرهەق بە خۆم و خانەوادەکمان دەکەم بۆیە گۆرنیەکان لە ساڵی ٢٠٠٦ وە تا ئێستا ماون و بڵاوم نەکردیتەوە ئەرکی خێزان زۆر قورسە ئامانەتەکە دەبێت بیپارێزی بۆیە من بەم پارە لە قوڕگی مناڵەکانم بگرمەوە بۆ کاری هونەری و لەولاشەوە هونەرەکەم کە ناتوانێ بمژینێ تاوانی من نیە بۆیە دەبێت بیرێك لەمەوە بکەینەوە هونەرمەند بتوانێ بە هونەرەکەی بژیێ ئا لێرە کەی پاڵپشتی هەبوو منیش دەست بەکاری هونەری دەکەمەوە.
*کلیپی گۆرانی تایبەت بە خۆت هەیە؟ چۆنە دەڕوانیتە کلیپەکانی گۆرانی بەگشتی؟

▪ وەك گوتم یەك گۆرانی کلیپی لە کرا لە تیڤی هەرێم لای من نەماوە لە ئەرشیفی تیڤی هەرێم خۆیانە .. تایبەت بە کلیپەکانی ئەمڕۆ بەداخەوە بەشێکی زۆری تەقلیدە و هەیانە نوێکاری تێدایە بەڵام نەگەیشتۆتە ئاستی ئەفڕاندن وە هەندێ

کلیپ هەن هەر دوورن لە بابەتەکە و تەنیالەکەندراون بەیەکەوە.

*وەکو هەر گۆرانیبێژێك ئەو گرفت کێشانە چین کەرووبەری گۆرانیبێژ دەبنەوە؟

▪ خراپترین حاڵەت نەبونی پاڵپشتی و هاوکاری هونەرمەندان خۆیانن لە نێو خۆیان جاران هونەرمەندی ژەنیار و گۆرانی هاوکاری یەکتر بون و بە روحیەتێکی هونەری و نیشتیمان پەروەری هاوکاری یەکتر بون بە خستنە ڕووی بەرهەمێکی هونەری پڕ ڕوحیەت و هاوکات نیشتیمان پەروەری بەڵام ئێستا بیر لە پارە دەکرێتەوە و بەلایەوە گرینگ نیە چی دەبێت وە هەندێ جار دەنگە پڕ سۆزەکان لە ستۆدۆ دەمرن.

-وەکو لاوێك ئاستی گۆرانی كوردی چۆن دبینیت؟

▪ ئاستی گۆرانی کوردی لە ڕوی ئەداوە هەنگاوی باشی بڕیوە بەڵام بەگشتی فۆوزایەك هەیە لە گۆرانکاریە خێراکان جاری وا هەیە مۆرکی کوردی لەدەست داوە یاخود تۆن و دەنگ بەتە قوربانی کلیپ ئەمە بگرە لە نەفەس کورتی و نەبونی بەردەوامی بەهەر هۆکارێك بێت.

*وەکو سەرپەرشتیارێکی پسپۆری هونەری وانەی هونەرلەنێو قوتابخانەکان و ئاستی هونەری قوتابیان لەچ ئاستێك دایە؟

▪ بەداخەوە لە زۆرێك لە قوتابخانەکان، وانەی هونەری لە قوتابخانەکان بەتە قوربانی تێکخستنی میلاکی قوتابخانە .. پەندێکی کوردی هەیە دەڵێ.. (چ بایە و چ بارانە هەر لە تەمەنی بەفر کورت دەکاتەوە) لە نێو قوتابخانەکانیش یا لە باڵاتر هەر گۆرانکاریێك ڕوو دەدات لەبەشە وانەی هونەری کەم دەکرێتەوە ئەوە جگە لە هەندێ قوتابخانە خشتەی دابەش کرایە و بە تەواوکردنی میلاك هەر دوو وانەیەك دراوەتە مامۆستایەك بۆیە دەبێت وەزارەتی پەروەردە،لە ناوەندەکانی خوێندن گرنگی زیاتر بە وانەی هونەری بدات،چونکە وانەی پەروەردەی هونەری مێشك چالاك دەكات.

سەبارەت قوتابیانیش ،سوپاس بە خوا من وای دەبینم ئاستی قوتابیەکانمان لە وانەی هونەری زۆر باشە بەڵام بە داخەوە کەمی مامۆستای پسپۆری و گرینگی نەدان بە بەهرە هونەریەکانیان دواتر بەرە بەرە دوور دەکەونەوە بەڵێ لە هەندێ قوتابخانە هەندێ مامۆستا و قوتابی هەن زۆر دەخۆشکەرن بەڵام نەبوونی پاڵپشتی و هاندان ئەوانیش لە بازنەیەك

دەسورێنەوە ناتوانن هەنگاوی گەورە تر بهاوێژن.

- باشە چی بکرێت بۆ ئەوەی تا قوتابیەکی هونەرمەند و فێرخوازێکی ژیر دەرکەوێ تا دوارۆژ پارێرزەرێکی یا دکتۆرێکی هونەرمەند ی لێ دەرچێت؟
- بۆ ئەم پرسیارە دەبێت گرنگی تەواو بە سەرپەرشتیاری پسپۆڕی هونەری بدرێت و دەستی واڵا بکرێت لەروی پرکرد نەوەی میلاکی مامۆستای هونەر ی لە هەمان کاتدا کردنەوەی خوولی بەهێزکرنی مامۆستای پەروەردەی هونەری لە ناوەندەکانی خوێندن لەگەڵ ئەنجامدانی فیستیفا□ و پێش بڕکێی هونەری ساڵانە لە نێوان قوتابخانەکاندا.

کارگەران و چەوساوانی کورد لە نێوان بەرداشی ناسیۆنالیزم و شۆڤێنیزم و هزری

کوردایەتیدا!.. سابیر .م

سـەرەتا کوردەکـان لـە ناوچەیەکـدا ژیـاون کـە ململانێـی و کـارکردی سیاسەتی کۆڵۆنیاڵیزمی بەریتانی و ڕوسیا ڕۆڵێکی گەورەیان هەبووە لە چارەنووسی ئەم ناوچانادا.
بەهۆی ئەم زۆرداری سیاسەتی کۆڵۆنیالیزمەوە وە کارکردی دەوڵەتانی ناوچەکە وە شەڕی نێـوان ئیمپراتۆریەتـی فـارس و عوسـمانیەکان ، سەرجەم ئەم فاکتەرانە ڕێگریان لە چوونە پێشەو□ و گەشەی ئابووری ئەو میللەتانەی کە لەو ناوچانەدا کۆڵۆنیالیزم دەستیان بەسەردا گرتـــوون ، هەمیشە جوتیـــارانی هەژارو چەوساوەکـــانی کـــورد هێـــزی جەماوەری و سووتەمەنی سەرەکی ئەو بزووتنەوە سیاسی و چەکداریانە بوون کە لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندی چینێک و توێژێکی دیاریکراو لە سەرۆک خێڵ و ئاغاکان و شێخەکانی ئەوکاتە هاتوونەتە ئاراوەو وە بەناوی (سەربەخۆیی کوردستان و کوردان) جەماوەریان گەوجاندووە .
بەڵـام □□ـج و تەقەللاو خـوێنی سـەدان هەزار گیـان بەختکـردووی فریودراو بە (وەهمی شۆڕش و ئاخێزی کوردایەتی) چۆتە گیرفانی چین و تـوێژی بۆرژوا پەرسـتەکان و زۆرداران و ئاغـاو دەربەگ و شێـخ و مەلاو چینە باڵادەسـتەکانی کـوردو حیـزبە خێڵەکیەکانیـان، وە نەوە دڕدۆنگەکانیان .
ئەم چینە کۆمەڵایەتیەی کارگەران و چەوساوانی کوردیش تا ئێستاش نەبۆتە خاوەنی بزووتنەوەیەکی سیاسی و جەماوەری سەربەخۆی خۆی و هێشتا گیرۆدەی هزری دواکەوتوانەی کوردایەتی و ڕەعیەت و خێڵ و سوننەتی دواکەوتوانەی فەرهـەنگ و ئەدەبی دەرەبەگانەی جنێوفرۆشی لە حیوارو گوفتوگۆدا و کوڕنوشبردنی کۆمەڵایەتیانەی ئەسڵ و نەسەبی خزمایەتی خێڵە دەشتیەکان .
وە هەمیشە چینە باڵادەستەکانی ئێستای کورد بە ناوی دیمۆکراسی و سۆسیال دیمۆکراسی و چەپێکی بۆرژوازیانە وە پاشکۆو ڕیفۆرمیستیە جۆربەجۆرەکانیـان خەبـاتی ئەم چینەیـان کـردووە بە قوربـانی ستراتیجیەت و ئامانجی قەومیانەو هزری کوردایەتی حیزبە خێڵەکی و چەکـدارەکانی خۆیـان ، وە بەردەوام جەماوەریـان هانـداوەو و هەڵخڕانـدووە کە لە ژێـر چەتـری ئەم بـزووتنەوە نەتەوایەتـی و پۆپۆلیسـتیە کۆنەپەرسـتانەدا بمێننەوەو لە خەبـات و تێکۆشـانی سەربەخۆی چینایەتی خۆیان دوور ڕابگرن .
تـا جیهـانی سـەرمایەداری و بەرژەوەـندی چینـایەتی بمێنێ و تـا بەرژەوەندی ئیمپریالیستەکانی جیهان لەم ناوچانەدا بەو جۆرە بچێتە پێشەوە ، وە کۆڵۆنیـالیزمی کۆنـی خۆیـان بەبەرگێکـی تـازەی

لێبڕالیزمانەوە درێژە پێبدەن ، بەردەوام خەڵکان و گروپ و دەستەی داڕزیوو بۆگەنی ووردە بۆرژوا قانگدراو بە هزری کوردایەتی بۆرژوازیانە ، هەڵئەتۆقن و جارێک بەناوی سەربەخۆیی کوردستانەوە ، جارێک بەناوی ئاخێزی کوردانەوە ، جارێک بەناوی گێڕانەوەی ئایدیتێنتی کوردو ، ....هتد ، کە دوورو نزیک بوونەتە پاشکۆی فەرهەنگێکی ئیمپریالیستانەی جیهانی و ە لەوانە سۆسیال دیمۆکراتە جەللادەکانی پڕۆلیتاریای جیهان و ئەوروپا ، ئیتر چ دژ بە میتۆدی خەباتکارانەی مارکسیستی بێت لە ناوچەکەدا ، یان دژ بە خودی بەرژەوەندی ملیۆنەها کارگەرو چەوساوەی کورد بێت ، لە ڕێگەی سووکایەتی و گاڵتەجاڕی بە خەباتی چینایەتی و نێونەتەوەیی پڕۆلیتاریا لە ناوچەکەو جیهان .

هەربۆیە وڵاتە ئیمپریالیستە زلh□ز□کان و ڵاتانی ناوچەکەش بەردەوام بە شوێن گەشەپێدان و کۆمەکی مادی و مەعنەوی و بەردەوامبوونی خەباتێکی بۆرژوا ناسیۆناڵیستانەی چەکداری ، یان فیکری ناسیۆنالیستی بوون لە ناوچەکەدا ، لە پێناو ڕێگەگرتن و بەربەست دروستکردن ل□ بەردەم هاتنە ئاراوەی بزووتنەوەیەکی چینایەتی سەربەخۆی چەوساوەکانی کوردستان ، کە هێزی بالفعل و بنەڕەتی گەورەن بۆ هەر گۆڕانکاریەکی ڕادیکاڵانە لە ناوچەکەدا بە قازانجی لابردنی ئەم هەڵاواردنە قەومی و نەتەوەییەی کە لەم دەڤەرانەدا هەیەو ، وە دواتر دژایەتی و بەرهەڵستی هەر سیاسەتێکی شۆڤێنیستانەو فاشیستیانەی دەوڵەتانی ناوچەکە وە حیزب و هێزە سیاسیەکانیان.

سابیر .م
٦/ ٨ / ٢٠٢٤

بۆ ڕێنیسانسی ئەدەبی کوردی شکستی هێنا؟.. ئاسۆ کەمال

ئەم کتێبەی نوسەر ئەحمەدی مەلا شایەنی خوێندنەوە و گرنگی پێدانە، کە بەراوردی ڕێنیسانسی فەرەنسی و کوردی دەکا.

ئەم خوێندنەوەیە بۆ ئەدەبی کوردی گرنگە تا بزانین لە چ ئاستێکی ئەدەبی جیهانیدایە و لە مێژووی نوێی کۆمەڵگەی مر□قایەتی ئەم ئەدەبە بۆچی نەیتوانیوە هەنگاوی گەورە بۆ گۆڕینی فکر و کەلتوری کۆمەڵگەی کوردستان بنێ؟ بۆچی لە بوژانەوە و ڕێنیسانسی فکر و ئەدەبدا شکستی هێناوە؟

ئەحمەدی مەلا □□س□□ی ئەم شکستانەی ئەدەبی کوردی لە مانەوەی کۆمەڵگەی کوردستان لە “سیستمی خێڵایەتی بابانەکان و میرنشینە کوردیەکان” و سیستمی داخراوی دینی و تەسەوفی ئیسلامی بوە کە دین نەک مر□ق بنەمای تێڕوانین و گرنگی پیدانیان بوە. سەرهەڵنەدانی دیدێکی ڕەخنەگرانەی فکری و فەلسەفی و ئەدەبی بەرامبەر بەم شوناسە خێڵەکیە و کەلتوری حوجرە و موریدی خەلیفە، وە بەرانبەر بەم سیستمە خێڵی و دینیانە خۆی ڕەنگدانەوەی دواکەوتویی ئابوری دەرەبەگایەتی و خەلافەتی عوسمانی بوە لە کوردستاندا، کە بەشیوەیەکی کورت لەم لێکۆڵینەوە بەراودکاریەیدا بەرچاو دەکەوێ.

بەڵام پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە بۆچی بە هاتنی سیستمی سەرمایەداری بۆ کوردستانیش دیسان □□نسانس□ ئ□م ڕێنسانسە ئەدەبی و کەلتوریە ڕوی نەداوە؟

لێرەوە دەگەین بەوەی کە خوێندنەوە و لێکۆڵینەوەیەکی سەرتاپاگیری کۆمەڵگەی کوردستان پێویست و گرنگە. لێکۆڵینەوەیەکی بەراوردکاری کە لە بواری بەراوردی سیاسەت و ئابوری و پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و چینایەتی کۆمەڵگەی کوردستان بە ڕینیسانس و گۆڕانی کۆمەڵگەی جیهانی ئەنجام بدرێت، تا تێگەیشتنێکی ڕۆشنتر بدات بەدەستەوە لەسەر کۆمەڵگەی کوردستان. خوێندنەوەی ئەم کتێبە هاندر□ک دەبێت بۆ کەسانێک کە دەیانەوێ مێژوو و واقعیەتی ئەدەبی و سیاسی و ئابوری کومەڵگەکەیان باشتر بزانن.

لەم خوێندنەوەیەدا سەرنجێکی نوێ دەدەیت بۆ ئەدەبی کوردی و دەوری شاعیر و ئەدیبەکان دەناسی. ئەوەی بۆمن سەرنج ڕاکێش بوو دەوری پێشڕەوی شێخ ڕەزای شاعیرە(١٨٣٥-١٩٠٩) کە ئێمە تا ئێستا بەتەنیا بە ئەدەبی هەجو و زمانی زبر د□ناسین و لێرەدا بە هەوڵی ڕێنسانەی سەرەتایی و ئاڵوگۆ□ بەخشی ئەم شاعیرە ئاشنا دەبین لە ئەدەبی کوردیدا. وەک ئەحمەدی مەلا دەنوسێ” کاتێک شیعری شێخ ڕەزا دەخوێنینەوە، واقعیەتێکی نوێ یەخەمان دەگرێت، واقعی شار. باس لە مر□ق و کەسایەتیەکانی شار، زمانی نوێی شیعر، باسی ئازادی، ڕەخنە لە واقع و دەسەڵاتە دینیەکان. دواتریش لەگەڵ تێکەڵ بونی کوردستان بە سیستمی سەرمایەداری جیهانیەوە لە سەدەی بیستدا باسی قانع و حاجی قادری کۆیی و پیرەمێرد و بێکەس و ئەوانی تر دەکا کە لە هەوڵی تازەگەری و ڕۆشنگەری ئەدەبیدا دەوریان هەبوە و ڕەخنەیان لە دواکەوتویی کەلتوری و فەرهەنگی و داومودەزگای دینی و حوجرە

گرتوە، وە بەدوای شوناسی ناسیونالیستی کوردێکی مودێرندا گەڕاون نەک شوناسی ئیسلامی و خەلافەت و تەریقەتدا. باسی خوباسی خوندن و زانست و ئازادی و ڕۆڵی ژنان دەکەن.

بەڵام ئەم هەوڵە ئەدەبیانە نەیان توانیوە ڕێنسانسێکی فکری و ئەدەبـی لە کۆمەڵگەی کوردستاندا دروست بکەن، هەر وەک “ئەحمەدی مەلا” ش باس لەم شکستەی ڕێنسانسی کوردی دەکا. هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە تەنیا ئەدەب و شیعر نیە کە کۆمەڵگەیەک دەگۆڕێت. ئەوروپا و ڕۆژئاوا لە ئاکامی ش□ش□کی ڕینسانسیی و گۆڕانکاری ڕیشەیی لە ڕووی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و فکریەوە توانی دنیا و سیستمی دەرەبەگایەتی و دینی بگۆڕێ بە دنیایەکی سەرمایەداری. بەڵام خودی ئەم سیستمە سەرمایەداریە کە لەسەرەتاو□ ش□ش□گ□□ بو بەرامبەر بەدەرەبەگایەتی و لەدوای بەدەسەڵات گەیشتنی خۆی کۆنەپارێز بو، وە کاتێک وەک هێزێکی ئیمپریالی و داگیرکار لە سەدەی بیستدا باڵ بەسەر جیهاندا لە سەدەی بیستدا دەکێشێ دەوری دەگیڕێ لە هێشتنەوەی بەشێکی ڕۆژهەڵات و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و کوردستانیش لەم دواکەوتویە ئابوری و سیاسی و فەرهەنگیەی کە تا ئێستا بەردەوامە.

شۆڕشە کرێکاریەکانی سەدەی ۱۹ و ۲۰ بونە ئەو نەو□ ن□وی□ی کە درێژەی بە ڕێنیسانسی سیاسی و کەلتوری دا و هەر بۆیە کاریگەری ئەم تەوژم□ ش□ش□گ□□یەش لە کوردستان لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەوە دەبینین، وەک لای گۆران و قانع و هتد…

ئەم مێژوە فێرمان دەکا ئێستا و ئانیدەی ئەدەبی پیشکەوتنخواز لە کوردستاندا گەڕانە بە دوای شوناسێکی مرۆڤی جیهانیدا کە گوزارشت لە خولیا و خواستی ژیانێکی ئینسانی باشتر بکا و ڕێگایەک نیشان بدات بۆ دەرچون لە دەرد و ئازارەکانی سیستمی سەرمایەداری زاڵی ئێستا. ئەم خەم و کێشانە جیهانین و چارەسەرەکانیش هەر لە ڕیگەی کەلتور و ئەدەب و هەوڵی هاوبەشی مرۆڤەکانەوە دەبێ، هەربۆیە مرۆڤی کورد و ئەدەبەکەی بە شوێن شوناسێکی نوێی جیهانیەوەن.

دەستی نوس□□ر ئەحمەدی مەلا خۆش بێت بۆ ئەم کتێبەی کە شایەنی خوێندنەوە و ڕاڤەکردنی زۆرترە و بەداخەوە من لەبواری ئەدەبدا شارەزانیم تا زیاتر لەسەر خوێندنەوەی ئەم کتێبە ڕاڤەی زیاتری بکەم.

تـــاوانێکی دیکەی تاســـەر مەخ نــائەخلاقی ئاسایشی سلێمانی!.. تاهیر عیسا

بەپێی ڕاگەیاندنی، ڕێکخراوی مافی مرۆڤی هەنگاو، هەفتەی رابردوو هێزەکانی ئاسایشی سلێمانی، چالاکوانێکی سیاسیی کوردی خەڵکی شاری سەقزی کوردستانی ئێران، بەناوی بەهزاد خوسرەوی لەدوای ئەشکەنجەیەکی توند رادەستی جمهوری دڕندەی ئیسلامی ئێران کردۆتەوە، کە خاوەن پێداویستی تایبەتە و ئەندامی حزبی دیموکراتە و بەڕەسمی پەنابەریی نەتەوە یەکگرتووەکان
بووە.

ئەم هەنگاوەی ئاسایشی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەسەرو بەندی هەڵبژاردنە گاڵتەجاڕانەکەی پەرلەمانی کوردستاندا،
چ مانایەک دەگەیەنێت؟

لەهەر دەورەیەکی ئینتخاباتی وڵاتانی دنیادا، حیزب و ڕێکخراوە سیاسییە جۆراوجۆرەکانی بەشدار لەململانەی هەڵبژاردنەکاندا، بەر لە هاتنی وادەی تەبلیغاتی بۆ ئەو ململانێیە، زۆر بەحەزەرەوە هەڵس و کەوت دەکەن، نەکا بکەونە هەڵەیەکەوەو لەلایەن جەماوەرەکەیانەوە بکەونە ژێر باری سەرنج و تێڕوانینی خراپەوە، بەڵام پێچەوانەی ئەمە، ئاسایشی یەکێتی کەدەست بە تاوانێکی وەحشیگەریانەی زۆر مەترسیداری لەم جۆرەدەبات، پەیمان دەدەن، کە ئەوان تۆزقاڵێک باکیان بەوە نییە هەڵوەستی خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان لەهەمبەری سیاسەت و کردەوە ناپەسەندە دژە ئازادییەکانیان کە ڕۆژانەو بەردەوام پەیڕەوی لێدەکەن چیلێدەت.

بەڵکو ئەوەی بە ئەم دوو هێزە بنەماڵەییە ئەلیگارشییە گرنگە، کە هەریەکەیان دەستی بەسەر زۆنێکدا گرتووە، پارێزگاری کردنیانە لەپێگەی حوکمڕانی گەندەڵکارانەیان و لەلوتکەی بەمەڕامیدا خەریکی خۆشخزمەتی و نۆکەرایەتین بۆ هەریەکە لە جمهوری کۆنەپەرستی ئێران و حکومەتی فاشیستی ئاکەپە و مەهەپە.

لەلایەک بەناو دژە تیرۆری پارتی خەریکی جاسوسیی و دەستنیشانکردنی کەسانی ئۆپۆزیسیۆنی تورکیاو کەسانی ئازادیخوازی تورکیایە، تەنانەت ئەوانەشی کە وەک کەسانی سیڤیلی دانیشتوی زۆنی سەوز، دژی سیاسەتەکانی تورکیاو ئەردۆغانن، لە ژێر سەرەی چاوی پیسی جاسوسی بەناو دژەتیرۆری پارتیدا، نەجاتیان نابێت و بە دڕندەکانی دەوڵەتی

فاشیستی تورکیا، لەڕێگای جی پی ئێسەوە دەستنیشان دەکرێن و ڕۆژنییە پۆلێک لەکەسانی شارنشینی بێتاوان نەبنە قوربانی ئەم سیاسەتی نەکەرچەتیەی سەرانی بنەماڵەی بارزانی و پارتەکەیان و خەڵتانی خوێن و خاک دەکرێن.

سەرباری ئاواڵاکردنی سنورەکانیان بۆ هێرشی سەربازی ڕژێمی فاشیستی تورکیاو وەڵامدانەی ئەم بنەماڵە نەرجسیانە، بەمەیل و ویست وخواستی داگیرکەرانی کوردستان، نیشانەی ئەوپەڕی بێ ئەخلاقی هەریەکە لەو دوو هێزەو وە هەموو ئەو هێزو حیزب وڕێکخراوەی دیکەی دەورو بەری ئەم دوو هێزەشە کەلە بەرامبەر ئەو جینایەتانەدا بێدەنگن .

ئەوەی لەم چەند ڕۆژەشدا لەلایەن ئاسایشی سلێمانی ڕوودەدات، لەدەستبردن بە جینایەتێکی وەحشیگەریانەی لەم جۆرە، هەموو ئەو قسە قۆڕانەی سەرۆکی یەکێتی بەناو نوێ و تازە کە دەیگوت هەرکوردین وهەر کورد دەبین، دەکات بەدرۆیەکی زل وزەبەلاحی بێماناو پووچ وبەتاڵ، نیشانیان دا کەکوردایەتی ئەمان بەو جۆرەیە کە بەئەزموون لەماوەی سیی و سێ ساڵی ڕابردوودا نموونە هەرە قێزەونەکەی حوکمڕانی لەڕۆژهەڵاتی ناویندا، پیشانی هەم خەڵکی کوردستانیاندا و هەم پیشانی خەڵکی ئۆپۆزیسۆنی ئێرانی و تورکیاییان داوە.

سیاسەتە عەمەلیەکانی هەریەکە لەپارتی و یەکێتی لەم سەروبەندەی بەرلەهەڵبژاردندا، لە دەلاقەی زۆنی زەردەوە بەنی ئەوەدەت کە لەوەناچێت پارتی و ئاکەپە(بارزانی و ئەردۆغان) مەبەستیان بێت هەڵبژاردن ئەنجام بدرێت، نەبۆ بارزانی و پارتەکەی دوابەدوای ئەو ئاڵ وگۆڕانەی لەکۆمیسیۆن و بازنەی هەڵبژاردنەکان و کۆتاکاندا ڕوویداوە، هەل ومەرج و دۆخی هەڵبژاردن لەباربێت، نە ئەردۆغانی فاشیستیش لەیادەوەری زیاتر لەسەد ساڵ تێپەڕین بەسەر پەیماننامەی لۆزان و میساقی میللی ئەتاتورکدا، دەیەوێت لەهەرێمی کوردستاندا دۆخی سیاسی و ئیداری وحکومی جێگیربێت، کە بەپێی ئەو میساقە میلییە،تموحیان لە گەڕانەوەی موسڵ و کەرکوک و تەنانەت هەولێریشدا هەیە، کە بە دەوڵەتانی زلهێز هەڵبژاردنی پەڕلەمانی لەکوردستاندا، مەرجی ئەو جێگیرییە سیاسیی و ئیداریی وئابوورییەیە.

ئەمە لەکاتێکدا بەدەیان بارەگای میت وکۆماندۆی تورکیا بارەگایان لەزاخۆوە هەتا هەولێر بڵاوە پێکراوە،

دەرفەت بەسیناریۆی ئاڵۆزتربوونی دۆخی سەربازی بەبیانووی شەڕی پارتی کرێکارانی کوردستان، یەکێکە لەو ئیحتمالاتانەی کەدەکرێت وەک بیانوویەک بۆ ئەنجامنەدانی هەڵبژاردن دەستی بۆ ببردرێت !

هاوکاتیش لەدەلاقەی زۆنی سەوزەوە دوای ئەم تاوانەی کەلەلایەن ئاسایشی سلێمانی ئەنجامدراوەو کەسێکی چالاکی مەدەنی سیاسیی خاوەن

پێداویستی تایبەت تەسلیم بەڕژێمی سێدارەی ئێران کراوەتەوە، نیشانەی کەین و بەینێکی دیکەی بەر لەهەڵبژاردنی پەڕلەمانە، لە نێوان ئێران و یەکیەتی نوێدا، بە نرخی خوێن لەکاسەکردنی چالاکوانێک بە جمهوری ئیسلامی ئێران لە بەڕامبەر دیزاینی هەڵبژاردنی پەڕلەمانی چاوەڕوانکراودا.نیشانەی پێداگریی و بەردەوامی نەکەرچەتی ئەم یەکیەتیەیە بە سیاسەتەکانی جموری ئیسلامی ئێران لەناوچەکەدا.
بە وەستانەوە لە بەرامبەر سیاسەتە نەکەر چەتیەکانی یەکیەتی و پارتیدا تەنیاو تەنیا بەهاتنەمەیدانی ڕیزی بەرفراوان لەخەڵکی ئازادیخوازی کوردستاندا دەتواندرێت کۆتایی بەم هەل ومەرجە ئاڵۆزو دژوارە بهێندرێت کە وەک تارمایی باڵی کێشاوە بەسەر تەواوی کوردستاندا.
تاهیر عیسا/06.09.2024

نانی بەرد.. شیعری سێران محەمەد

چی دەبوو بنیامین
گەر ئەو بەردەت نەهاویشتبا
کەی ئەو گەمە
حەوجەی شەڕقین بوو؟
نا!!!!
پردەکان دەبوو
برینەکانیان ساڕێژ کردبا
گەرمەنییە بەناونیشانەکان
لە بولەڕێوە
بەسەریدا بپەڕینایەتەوە
ئەوبەری چێشتەنگاو…
ئای ئەو بەردە
سەری هەمووانی شکان
کەی شەوی ڕەواندەوە؟

کەچی بیـنەرا نێکی درەنگ وەخت
چەپڵەیان بۆ دەستڕاستیی بـنیامین لێدەدا
دەڵێن وای لە کاریزما
وای لە پاڵەوانی گۆڕەپان و مەیدان….

*

چی دەبوو گەر شەقت
لە دەمەشێرەکانی سەر ڕێ نەداباو
گوڵەحاجیلەکانت پان نەکردباوە
کاتێ بە باڵای چیاکاندا هەڵدەزنای
ئەو کاتانەی
کەلانەکانی ناو پریاسکەی شوانەکانت دەکرۆشت
خۆر بە هەر دە پەنجەی دروستی کردبوون
دەتخواردو دەبوونە پلاستیك
ئیدی پیتی کێڵگەکان بزر بوو
شەرت بێ ئەمجارە
ئێسکە پەرتەکان گەر کۆبوونەوە
پاڵەیەك لەدەرەوەی مەزرا
کای بە با کرد
دەبێ پێی بڵێم:
چیدی مەهێڵه نانەکانت ببنە پلاستیك …

*

ئوردوگا پڕە لە بەرد
مزگەوتەکەی عەنەب
پڕە لە تەرمی بەرد
یەکی گوڵە گەنمێکیان لە دەستدا یە
چاوەڕێی مردووشۆرێکن
تا بیانشواو هەستنەوە
گەر چاخی بەردیش گەڕایەوە
بنیامین
بیورەکەی لە بەرد دەتاشێ
نەیدەزانی
لە زمانی بەرد نەرمتر،
بۆ شکانی سەری ڕێبوارەکان.
چۆلەکەکانیش
لە بەردی نێو دارلاستیکی مناڵەکان

دەترسان.
*
چی دەبوو
گەر ئەو بەردەت نەهاویشتایە بنیامین؟
دوێنێ سەرەکان پڕ بوون ل□ بەرد
پێیەکانیشی کردە بەرد
ڕێی لە هەنگاوەکان دەگرت
شەرت بێ ئەمجارە گەڕامەوە
ئاگام لە بێرییەکان بێ
تا شوان دەگەڕێتەوە
ئەوجا دەبێ گوزوشتەی ئاشی بەردین و
لەشکری گورگە دووپێکانی بۆ بگێڕمەوە
نەهێڵم هەورەکان چیدی بەرد ببارێنن
ئەو کاتەی جوڵەی چرکەکان
هاوتای گەڕانی خۆر دەبێ
لە دڵی مەزراکان،
ئاوها، کڕێشی توێغی ناخەکان
ناوەشێردرێ
لە دیدەی گیان..

*
بنیامین کە پیر بوو
نەیدەزانی
ئەو هەموو بەردە چیین
ل□ بەردەرگا!
نەیدەزانی چەند لە مێژە
قەتێیەك لەسەر کانییەکی دوورە دەست
تێر ئاو نەبووە..
نەیزانی
ئیدی بەرد نامێنێ
تا بەکامی دڵ
خانووچکەیەکی ئاوا
ل□ بەرد چێکەین
بۆ پەیڤەکان…

*
چی دەبوو

گەر ئەو بەردەت نەهاویشتبا؟
بنیامین!
....
کۆتایی تشرینی یەکەم ٢٠٢٣

سۆران محەمەد

گوناحە.. شیعری نەوزاد بەندی

گوناحە ،
شیعری جوان و نایاب ،
بۆ میللەتێ ،
بووە به عاشقی کۆیلایەتی و
برنج و کەباب ..
گوناحە ڕۆشنبیریی ،
بۆ میللەتێ ،
لای ناوگەڵ و
گەدەیەتی ،
هەموو هۆش وبیری ..

⋆ ⋆ ⋆

گوناحە کتێب ،
بۆ میللەتێ ،
برسیترە لە سواڵکەرەکەی ،
میر و وەزیری ..
35 ساڵ نەوت بدزێ ،
هێشتا پڕ نەبووە گیرفانەکانی ،
هێشتا جێی نەهێشتووە ،
مێشکی ،
کابوسی فەقیریی ..

⋆ ⋆ ⋆

گوناحە ،

کتێبخانە و
پێشانگای کتێب ،
بۆ میللەتێ ،
کە دینار تێکەڵکراوە بە شیری ..
کە ترس و سێکس و خواردن ،
بوون بە خوای
مناڵ و پیری ..

* * *

کفرێکی گەورەیه نووسین ،
بۆ میللەتێ ،
دوژمن گاڵەی پێ ئەکا و بێدەنگە ،
بۆ سنگی یەکترە شیر و تیری ..
ڕیفۆرمی چی نیشان ئەدەی بۆی ،
ئەو کە تەنها بۆ گیرفان و
بۆ خێزان و
ماڵی خۆیەتی ، تەگبیری ؟